

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НУ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до проведення практичних занять з дисципліни
«Управління інноваціями»
для студентів спеціальності

281 – «Публічне управління та адміністрування»
освітня програма «Регіональне управління» денного відділення

Методичні вказівки до проведення практичних занять з дисципліни «Управління інноваціями» для студентів спеціальності 281 – «Публічне управління та адміністрування», освітня програма «Регіональне управління» денного відділення. /Укл.: Л.В.Шитікова. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2020. с.82.

Укладач: Шитікова Л.В., к.е.н., доцент

Рецензент: Нечаєва І.А., к.е.н., доцент

Відповідальний
за випуск: Пуліна Т.В., зав.каф., д.е.н., професор

Затверджено
на засіданні кафедри
«Менеджменту»
Протокол № 2
від 3.09.2020 р

ЗМІСТ

	Загальні положення.....	4
1	Сутність понять, завдання, принципи, методи та функції управління інноваціями.....	7
2	Інноваційна діяльність як об'єкт управління.....	17
3	Інноваційний процес як об'єкт управління	28
4	Державна підтримка інноваційних процесів	31
5	Особливості організаційних форм інноваційної діяльності	35
6	Управління інноваційним розвитком організації. Інноваційний потенціал та його оцінка	38
7	Конкурентоспроможність і мотивація оновлення виробництва	51
8	Організація НДДКР і проектування	53
9	Основи організаційно-технологічної підготовки виробництва нововведень	59
10	Фінансування нововведень і ризики	66
11	Основи економіки інноваційної діяльності. Особливості управління персоналом в інноваційних організаціях	71
	Основні терміни і поняття.....	78
	Література.....	81

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Мета: формування теоретичних і прикладних знань у галузі управління інноваціями та особливості його здійснення суб'єктами господарювання в умовах ринкових відносин: організаційні форми інноваційної діяльності, управління інноваційним розвитком організації та інноваційним проектом, управління ризиками та державна підтримка інноваційної діяльності.

Завдання дисципліни є: одержання сучасних знань з теоретичних та методологічних основ управління інноваціями, опанування прикладними аспектами інноваційної діяльності.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів **компетентностей**:

- загальних:

ЗК2. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК3. Здатність забезпечувати дотримання нормативно правових та морально-етичних норм поведінки

ЗК 4. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 5. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 6. Здатність працювати в команді.

ЗК 7. Здатність планувати та управляти часом.

ЗК 8. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 9. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 10. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 11. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК 12. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК 13. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів діяльності).

фахових (спеціальних):

С(Ф)К1. Здатність до соціальної взаємодії, до співробітництва й розв'язання конфліктів.

С(Ф)К2. Здатність забезпечувати належний рівень вироблення та використання управлінських продуктів, послуг чи процесів.

С(Ф)К4. Здатність використовувати в процесі підготовки і впровадження управлінських рішень сучасні ІКТ.

С(Ф)К 5. Здатність використовувати систему електронного документообігу.

С(Ф)К6. Здатність здійснювати інформаційно-аналітичне забезпечення управлінських процесів із використанням сучасних інформаційних ресурсів та технологій.

С(Ф)К7. Здатність розробляти тактичні та оперативні плани управлінської діяльності.

С(Ф)К 8. Здатність готувати проекти управлінських рішень та їх впроваджувати.

С(Ф)К 9. Здатність впроваджувати інноваційні технології.

С(Ф)К 10.Здатність до дослідницької та пошукової діяльності в сфері публічного управління та адміністрування.

С(Ф)К 11.Здатність у складі робочої групи проводити прикладні дослідження в сфері публічного управління та адміністрування.

Очікувані програмні результати навчання:

ПРН 5. Знати стандарти, принципи та норми діяльності у сфері публічного управління та адміністрування.

ПРН 8. Розуміти та використовувати технології вироблення, прийняття та реалізації управлінських рішень

ПРН 11. Уміти відшукувати та узагальнювати інформацію, робити висновки і формулювати рекомендації в межах своєї компетенції.

ПРН 13. Використовувати методи аналізу та оцінювання програм сталого розвитку

ПРН 14. Уміти коригувати діяльність у випадку зміни вихідних умов.

До складу методичних вказівок входять 11 тем, які містять тести, питання семінарів, виробничі ситуації, контрольні запитання.

Номера варіантів в таблицях вихідних даних вибираються згідно номеру списку журналу обліку.

Завдання зараховується після бесіди студента з викладачем, в якій він доказує правильність та самостійність виконання, повноту освоєння теми.

Якщо завдання не зараховано, вважається що студент не виконує навчальну програму і в наслідок не допускається до складання екзамену.

ТЕМА 1 СУТНІСТЬ ПОНЯТЬ, ЗАВДАННЯ, ПРИНЦИПИ, МЕТОДИ ТА ФУНКЦІЇ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЯМИ

Питання для обговорення і дискусій

- 1.1 Інновації в теоріях економічного розвитку.
- 1.2 Становлення теорії інноватики та її сучасні концепції.
- 1.3 Сутність поняття «інновація».
- 1.4 Джерела інноваційних ідей
- 1.5 Класифікація інновацій
- 1.6 Інновації як об'єкт управління

Ділова гра «Мозковий штурм» за темою "Сутність управління інноваціями"

Цілі:

- повторення, узагальнення і систематизація знань з теми "Сутність управління інноваціями";
- розвиток умінь аналізувати, виділяти головне;
- виховання почуття колективізму, формування у студентів почуття відповідальності за свої дії, вміння приймати рішення спільно, можливості висловлювати свої думки чітко і коротко, вислуховувати і критично оцінювати думки інших.

Розігрів: коротка інформація про суть методики «мозкового штурму»: де, як і для чого вона зазвичай застосовується; висловлюється припущення про те, що ця методика може виявитися корисною для вирішення конкретних економічних проблем. Оголошується проблема, яка потребує вирішення. Для інтелектуальної розминки можна запропонувати учасникам кілька евристичних задач.

Генерація ідей.

Інформація учасників про правила цього етапу.

Категорично забороняється критика висунутих ідей. Це потрібно для того, щоб не заважати вільному польоту творчого мислення. Необхідно позитивно оцінювати будь-яку висловлену думку, навіть якщо вона здається безглуздою. Це, звичайно ж, буває складно зробити, але підтримка і схвалення дуже стимулюють і надихають генераторів ідей.

Кращі - це божевільні ідеї.

Бажано спробувати відмовитися від стереотипів і шаблонних рішень і подивитися на проблему з нової точки зору. Потрібно з'ясувати якомога більше ідей і зафіксувати все. Час цього етапу - 10-15 хвилин. Найбільш продуктивно проходять останні хвилини етапу генерації ідей.

Аналіз ідей.

Основним завданням цього етапу є глибока обробка, шліфування висловлених пропозицій. Правила цього етапу наступні.

Найкраща ідея - та, яка розглядається зараз. Аналізувати її треба так, як ніби інших ідей немає взагалі. Зазначене правило має на увазі гранично уважне ставлення до кожної ідей. Хоча критика вже не забороняється, але вона не повинна бути огульною. Необхідно знайти раціональне зерно в кожній ідей. Це означає, що потрібно зосередитися на пошуку конструктиву в будь-якій ідей.

Пошук можливостей для реалізації

Найкращі ідей так і залишаться ідеями, якщо не будуть продумані кроки по їх впровадженню. Пропонується переглянути знову все пропозиції з точки зору їх відповідності двом критеріям - оригінальності і можливості реалізації. Адже ідея може бути блискучою, яскравою, незвичайною, але можливостей для її реалізації в даний момент просто немає.

Завершення

Пропонується повідомлення про підсумки роботи. Тут з'ясовується, наскільки продуктивним виявився «мозковий штурм». Досвід показує, що практично завжди знаходяться такі ідей, які раніше нікому з учасників в голову не приходили.

Результати, отримані в процесі роботи, «вистраждані» учасниками, мають велике значення. Тому доцільно після завершення «мозкового штурму» оформити найкращі ідей, представити їх у вигляді рекомендацій.

Задача 1 Аналіз інноваційної діяльності промислових підприємств Запорізької області

1. Розрахувати темпи змін (зростання, зниження),% інноваційної активності підприємств Запорізької області (табл.1.1), результати занести в таблицю.

2. Розрахувати питому вагу витрат на виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт (табл.1.2, табл.1.3)

3. Згідно вихідних даних табл. 1.4 розрахувати питому вагу різних джерел фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств.

4. Згідно вихідних даних табл. 1.5 розрахувати питому вагу категорій працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок.

Таблиця 1.1 Інноваційна активність промислових підприємств

Роки	Питома вага підприємств, що займалися інноваціями %	Темпи змін інноваційної активності,%	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації ¹ , %	Темпи змін впровадження інновацій,%
2007	10,8	100,0	10,8	100,0
2008	8,9		8,6	
2009	7,0		6,3	
2010	5,3		4,6	
2011	27,6		18,3	
2012	29,8		17,8	
2013	28,8		18,0	
2014	22,9		15,9	
2015	20,9		19,2	
2017	19,1		16,8	
2019	19,3		17,7	

Таблиця 1.2 Витрати на виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт

Роки	Витрати на виконання наукових досліджень і розробок – усього, тис.грн	У тому числі на виконання					
		фундаментальних наукових досліджень		прикладних наукових досліджень		науково-технічних (експериментальних) розробок	
		тис.грн	у % до загального обсягу витрат на виконання наукових досліджень і розробок	тис.грн	у % до загального обсягу витрат на виконання наукових досліджень і розробок	тис.грн	у % до загального обсягу витрат на виконання наукових досліджень і розробок
2010	415838,6	13448,8		32899,6		369490,2	
2011	467086,6	11934,0		19037,1		436115,5	
2012	562163,2	7420,8		21188,8		533553,6	
2013	494286,6	9138,0		15226,6		469922,0	
2014	445169,5	8442,2		15849,1		420878,2	
2015	500291,5	8751,7		15347,2		476192,6	
2016	712401,9	10820,3		143710,5		557871,1	
2017	914062,4	16131,5		265657,3		632273,6	
2018	1387903,5	15758,9		198188,7		1173955,9	
2019	1538450,0	14644,4		195874,4		1327931,2	

Таблиця 1.3 Вихідні дані: Витрати на науково-дослідні роботи, млн.грн.

Найменування	2013			2014			2015			2017			2019		
	сума витрат	питома вага в загальній сумі,%	питома вага в дослідженнях та розробках,%	сума витрат	питома вага в загальній сумі,%	питома вага в дослідженнях та розробках,%	сума витрат	питома вага в загальній сумі,%	питома вага в дослідженнях та розробках,%	сума витрат	питома вага в загальній сумі,%	питома вага в дослідженнях та розробках,%	сума витрат	питома вага в загальній сумі,%	питома вага в дослідженнях та розробках,%
Загальна сума витрат	298,67	100,0		339,94	100,0		321,05	100,0		1393,36	100,0		681,70	100,0	
1. Дослідження і розробки, в тому числі:		+			+			+			+			+	
1.1 внутрішні НДР	140,19		100,0	111,24		100,0	123,79		100,0	252,00		100,0	136,25		100,0
1.1.1 внутрішні НДР	21,15		+	33,77		+	61,74		+	138,57		+	92,86		+
1.2 зовнішні НДР	119,03		+	77,47		+	62,05		+	113,42		+	43,39		+
Придбання інших зовнішніх знань	0,39	+		0,51	+		0,35	+		0,53	+		99,0	+	

3. Придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	129,23	+		197,07	+		94,65	+		915,46	+		514,44	+	
4. Інші витрати	28,85	+		31,1	+		102,23	+		225,36	+		309,08	+	

Таблиця 1.4 Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств, тис.грн.

Роки	Загальна сума витрат	У т.ч. за рахунок коштів							
		власних		вітчизняних інвесторів		іноземних інвесторів		інші джерела	
		сума	питома вага, %	сума	питома вага, %	сума	питома вага, %	сума	питома вага, %
2007	160330,3	154848,9		—		—		1265,4	
2008	202485,0	199397,2		—		242,0		2845,8	
2009	163878,0	160788,5		—		—		623,8	
2010	128595,1	127895,1		—		—		—	
2011	800427,2	648835,4		12682,5		9463,5		130331,2	
2012	242990,6	235426,2		—		—		6459,4	
2013	298671,5	298667,5		—		—		4,0	
2014	339943,9	335729,6		—		—		4214,3	
2015	321051,3	321051,3		—		—		—	
2017	1393360,2	1161569,9		—		—		231790,3	
2019	681707,2	668400,3		—		3189,7		10117,2	

Таблиця 1.5 Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, за категоріями персоналу

	Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок – усього, осіб	У тому числі					
		дослідники		техніки		допоміжний персонал	
		осіб	у % до загальної кількості працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок	осіб	у % до загальної кількості працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок	осіб	у % до загальної кількості працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок
2010	6928	3504		745		2679	
2011	6413	3091		710		2612	
2012	6013	2788		690		2535	
2013	4880	1912		567		2401	
2014	4428	1768		481		2179	
2015	4116	1527		459		2130	
2016	4203	1458		419		2326	
2017	4216	1508		423		2285	
2018	3913	1295		404		2214	
2019	3892	1467		373		2052	

Теми рефератів

1. Інновації як фактор економічного зростання.
2. Джерела інноваційних ідей
3. Управління інноваціями як сукупність принципів, методів і форм управління інноваційними процесами й інноваційною діяльністю.
4. Інноваційний процес та інноваційна діяльність.
5. Особливості прийняття рішень в управлінні інноваціями.
6. Інновації в теоріях економічного розвитку.
7. Становлення теорії інноватики та її сучасні концепції.

Тести

1. Новація — це:

а) художньо-конструктивне рішення виробу, яке визначає його зовнішній вигляд;

б) результат практичного освоєння новації, задіяної у динаміці, ефективність якої оцінюється не тільки економічним, а й соціальним ефектом;

в) продукт інтелектуальної діяльності людей, оформлений результат фундаментальних, прикладних чи експериментальних досліджень у будь-якій сфері людської діяльності, спрямований на підвищення її ефективності.;

г) встановлення невідомих раніше об'єктивних закономірностей, властивостей та явищ матеріального світу, що вносять корінні зміни в рівень нашого пізнання.

2. Інновація — це:

а) встановлення невідомих раніше об'єктивних закономірностей, властивостей та явищ матеріального світу, що вносять корінні зміни в рівень нашого пізнання;

б) нове технічне вирішення конкретного завдання, яке дає позитивний ефект, поліпшує якість продукції або змінює умови праці;

в) результат практичного освоєння новації, задіяної у динаміці, ефективність якої оцінюється не тільки економічним, а й соціальним ефектом;

г) кінцевий метод, принцип, новий порядок, винахід, новий продукт, процес, якісно відмінний від попереднього аналога, що є результатом інтелектуальної діяльності, закінчених наукових досліджень і розробок.

3. За якою ознакою інновації поділяють на виробничі, організаційні, технологічні, економічні, маркетингові, соціальні?

- а) сферою діяльності організації;
- б) інтенсивністю інноваційних змін;
- в) змістом діяльності;
- г) рівнем сприйняття;
- г) ступенем впливу на технологічне і соціальне середовище;
- д) причинами виникнення.

4. До інновації не належить:

- а) впровадження нового продукту;
- б) створення нового ринку товарів;
- в) реорганізація структури управління організації;
- г) винахід.

5. Інноваційний менеджмент — це:

а) система принципів і методів розробки і реалізації управлінських рішень, які зв'язані із здійсненням різних аспектів інвестиційної діяльності підприємства;

б) докладання знань, навичок, інструментів і методів до операцій проекту для задоволення вимог, які висуваються до проекту;

в) сукупність методів і форм управління інноваційним процесом, а також управління зайнятими цією діяльністю організаційними структурами та їх персоналом;

г) сукупність принципів, методів і засобів управління підприємством з метою підвищення ефективності виробництва і збільшення прибутку.

6. Функція прогнозування в інноваційному менеджменті спрямована на:

а) розробку перспектив науково-технічного розвитку підприємства;

б) досягнення майбутньої мети підприємства;

в) розробку комплексного плану досягнення мети підприємства;

г) розробку набору прийомів і методів з досягнення інноваційних завдань підприємства.

7. Функція планування в інноваційному менеджменті спрямована на:

а) погодження діяльності усіх ланцюгів системи управління, апарату науково-дослідних підрозділів та окремих фахівців;

- б) розробку перспектив науково-технічного розвитку;
- в) обґрунтування основних напрямків інноваційної діяльності відповідно до розроблених прогнозів і цілей розвитку підприємства;
- г) виконання планових завдань та об'єднання людей, які разом виконують інноваційні плани, програми і проекти.

8. Функція координування в інноваційному менеджменті спрямована на:

- а) погодження діяльності усіх ланцюгів системи управління, апарату науково-дослідних підрозділів та окремих фахівців;
- б) розробку перспектив науково-технічного розвитку;
- в) обґрунтування основних напрямків інноваційної діяльності відповідно до розроблених прогнозів і цілей розвитку підприємства;
- г) виконання планових завдань та об'єднання людей, які сумісно виконують інноваційні плани, програми і проекти.

9. Базисні інновації створюються на основі:

- а) результатів прикладних досліджень;
- б) результатів фундаментальних досліджень;
- в) результатів дослідно-конструкторських робіт;
- г) результатів маркетингових досліджень.

10. Поліпшуючі інновації створюються на основі:

- а) відкриття нових законів і принципів;
- б) нових знань;
- в) результатів фундаментальних досліджень;
- г) існуючих знань, відомих законів і принципів.

11. До фактора успішності інновацій належить:

- а) перевага нового товару над товарами конкурентів;
- б) скорочення життєвого циклу товарів;
- в) збільшення витрат на науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи;
- г) збільшення кількості пропозицій нових товарів.

12. До фактора невдачі інновацій належить:

- а) наявність унікальних якостей товару;
- б) адаптивність товару до вимог ринку;
- в) доступ до ресурсів;
- г) скорочення життєвого циклу товарів.

13. Інновація як ... відображає найбільш загальні й істотні властивості, ознаки, зв'язки й відносини виробництва й реалізації нововведень:

- а) інформація
- б) економічна категорія
- в) процес керування
- г) немає правильної відповіді

14. Проміжок часу між виникненням новинки й впровадженням її в нововведення:

- а) інноваційний цикл;
- б) інноваційний процес;
- в) інноваційна стадія;
- г) жодної вірної відповіді.

15. М. Кондратьєв є автором:

- а) теорії технократичного детермінізму;
- б) теорії довгих хвиль;
- в) теорії сталого розвитку;
- г) моделі інноваційної економіки.

16. Новація - це:

1) продукт інтелектуальної діяльності людей, оформлений результат фундаментальних, прикладних чи експериментальних досліджень у будь-якій сфері людської діяльності, спрямований на підвищення її ефективності.

2) встановлення невідомих раніше об'єктивних закономірностей, властивостей та явищ матеріального світу;

3) кінцевий результат інноваційної діяльності, що знайшов втілення у вигляді нового або вдосконаленого продукту, впроваджене на ринку, нового або удосконаленого технологічного процесу, що використовується в практичній діяльності або в новому підході до соціальних послуг;

4) сукупність авторських та інших прав на результат інтелектуальної діяльності.

17. Інновація - це:

1) продукт інтелектуальної діяльності людей, оформлений результат фундаментальних, прикладних чи експериментальних досліджень у будь-якій сфері людської діяльності, спрямований на підвищення її ефективності.

2) встановлення невідомих раніше об'єктивних закономірностей, властивостей та явищ матеріального світу;

3) кінцевий результат інноваційної діяльності, що знайшов втілення у вигляді нового або вдосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового або удосконаленого технологічного процесу, що використовується в практичній діяльності або в новому підході до соціальних послуг;

4) сукупність авторських та інших прав на результат інтелектуальної діяльності.

18. Сутність інновації найкращим чином розкриває наступне визначення:

а) інновація – це позитивна і прогресивна зміна;

б) інновація – це сукупність технічних, виробничих, комерційних заходів, які забезпечують появу на ринку нових процесів та обладнання;

в) інновація – це процес, в якому ідея набуває економічного змісту.

19. Вкажіть правильне визначення: «Інноваційний менеджмент як система — це...»

а) сукупність економічних, мотиваційних, організаційних і правових методів управління інноваційною діяльністю організації з метою оптимізації стратегії;

б) сукупність економічних, мотиваційних, організаційних і правових засобів управління інноваційною діяльністю організації з метою скорочення витрат виробництва і збуту;

в) сукупність економічних, мотиваційних, організаційних і правових засобів, методів і форм управління інноваційною діяльністю організації з метою оптимізації економічних результатів її господарської діяльності;

г) правильні відповіді а) і б).

20. Інновації, зорієнтовані на виробництво і використання нових (поліпшених) продуктів у сфері виробництва або у сфері споживання, — це:

а) ринкові інновації;

б) продуктові інновації;

в) інновації процесу;

г) технологічні інновації.

ТЕМА 2 ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ МЕНЕДЖМЕНТУ

Питання для обговорення і дискусій

- 2.1 Сутність понять «інноваційний процес» і «інноваційна діяльність».
- 2.2 Учасники інноваційної діяльності.
- 2.3 Технологія управління інноваціями
- 2.4 Сфера інноваційної діяльності.
- 2.5 Ринковий механізм та інфраструктура інноваційної діяльності

Задача 2.1

Підприємство розглядає інноваційний проект – придбання нового обладнання. Вартість обладнання (вартість придбання, перевезення та монтаж) наведені у таблиці 2.1. Строк експлуатації обладнання п'ять років, зношування на устаткування нараховуються за методом прямолінійної амортизації.

Прогнозована виручка від реалізації продукції, виробленої на цьому обладнанні та поточні витрати у перший рік експлуатації проекту наведені у таблиці 2.1.

З кожним роком поточні витрати збільшуються на 3 % щороку. Ставка податку на прибуток становить 18 %. Розрахуйте чисті грошові надходження по інноваційному проекту.

Таблиця 2.2 Вихідні дані до задачі

Показники	Варіант									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Вартість обладнання, млн. грн	18	31	20	42	11	17	29	41	58	52
Прогнозований виторг від реалізації продукції, виробленої на цьому обладнанні, млн. грн										
1-й рік	8	23	14	26	7	9	13	16	21	16
2-й рік	6	11	6	18	9	11	11	14	28	20
3-й рік	11	14	10	23	8	11	16	18	32	22

4-й рік	7	16	5	21	6	12	15	17	29	23
5-й рік	8	11	8	13	5	7	15	14	27	20
Поточні витрати у 1-й рік, млн. грн.	2	4	2,3	3,5	1,5	1,8	3,5	4	5	4,5

Методичні вказівки до рішення задачі

При розрахунку вихідних показників для вирішення завдання необхідно враховувати, що чисті грошові надходження по інноваційному проекту містять у собі чистий прибуток та амортизаційні відрахування. Вихідні показники необхідно занести в таблицю, послідовно заповнюючи визначенні чисті грошові надходження.

Таблиця 2.3 Розрахунок вихідних показників для оцінки ефективності інноваційного проекту

Показники	Значення показників, тис. грн.				
	1-й рік	2-й рік	3-й рік	4-й рік	5-й рік
Обсяг реалізації					
Поточні витрати					
Амортизаційні відрахування					
Оподаткований прибуток (валовий прибуток)					
Чистий прибуток					
Чисті грошові надходження					

Чисті грошові надходження знайдемо за формулою:

$$\text{ДПч} = \text{Ао} + \text{ЧПр},$$

де ДПч – чисті грошові надходження, грн;

Ао – амортизаційні відрахування, грн.;

ЧПр – чистий прибуток, грн;

Чистий прибуток розрахуємо за формулою:

$$\text{ЧПр} = \text{ВПр} - \text{П};$$

де ВПр – валовий (оподаткований) прибуток, грн;

П – сума сплаченого податку на прибуток, грн;

Валовий прибуток розраховуємо за формулою:

$$ВПр = Vp - P_t - A_o;$$

де Vp – обсяг реалізації (виторг від реалізації), грн;

P_t – поточні витрати, грн.

Задача 2.2

Інноваційна діяльність підприємства змінила доходи підприємства. Визначити вартість підприємства за методом прямої капіталізації прибутку. Доходи підприємства за рік склали D , млн. грн, витрати - B , млн.грн. Коефіцієнт капіталізації $k_{кап}$, %. Ставка податку на прибуток $С_{под}$ дорівнює 18%. Вихідні дані до визначення і оцінки вартості надані в табл. 2.4.

Таблиця 2.4 Вихідні дані до визначення і оцінки вартості підприємства

Найменування	Варіанти									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Доходи підприємства,, D , млн.грн.	5,1	5,6	4,8	5,5	5,1	5,6	4,8	5,5	5,0	6,0
2. Витрати підприємства, B , млн.грн.	3,5	3,8	4,0	3,9	3,5	3,8	4,0	3,9	3,8	4,0
3. Коефіцієнт капіталізації, $k_{кап}$, %	12,0	12,2	11,9	14	12,0	12	10	13	12,2	11

Методичні вказівки до вирішення задачі

1. Чистий прибуток підприємства:

$$\Pi = (D - B) \cdot (1 - C_{под}),$$

де D - доходи підприємства;

B - витрати підприємства;

$C_{под}$ - ставка податку на прибуток.

2. Поточна (ринкова) вартість підприємства за методом прямої капіталізації:

$$В_{підп.} = \Pi / k_{кап},$$

де $В_{підп.}$ - поточна (ринкова) вартість підприємства;

П - прибуток підприємства;
ккап - коефіцієнт капіталізації.

Реферати

1. Особливості фундаментальної наукової діяльності, прикладних науково-дослідних розробок, проектно-конструкторських і науковотехнічних робіт, виробничої інноваційної діяльності
2. Етапи інноваційного процесу на рівні організації.
3. Оцінка факторів впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на інноваційну діяльність організації
4. Управління інноваційною діяльністю

Тести

1. Впишіть слова, яких не вистачає у визначенні інноваційної інфраструктури: “Інноваційна інфраструктура — це сукупність взаємопов’язаних і взаємодіючих ..., які необхідні для ефективного здійснення інноваційної діяльності”:

- а) технополісів і технопарків;
- б) навчальних закладів і підприємств;
- в) організацій і допоміжних служб (систем);
- г) підприємств і банків.

2. До допоміжних служб (систем) інноваційної діяльності не належить:

- а) система інформаційного забезпечення;
- б) експертизи інноваційних програм;
- в) фінансово-економічне забезпечення інноваційної діяльності;
- г) технополіси і технопарки.

3. Вкажіть правильну послідовність етапів інноваційної діяльності, спрямованої на створення нового товару:

- а) генерування ідей, розроблення концепції товару, розроблення і створення дослідного зразка, пробне виробництво;
- б) пошук ідей і їх оцінювання, розроблення конструкції товару, виготовлення дослідного зразка, промислове виробництво товару;
- в) генерування ідей, оцінювання та відбір перспективних ідей, розроблення концепції товару, розроблення і створення дослідного зразка, пробний маркетинг.

4. Технопарк — це:

а) організаційна структура, яка об'єднує банки, підприємства, торгові організації, науково-дослідні центри, вищі навчальні заклади і пов'язує їх єдиним технологічним циклом для підвищення конкурентоспроможності товарів та послуг;

б) цілісний науково-виробничий комплекс, до якого входять науково-дослідні інститути, лабораторії, підприємства та вищі навчальні заклади на базі конкретного міста;

в) науково-виробничий територіальний комплекс, до якого входять науково-дослідні інститути, лабораторії, підприємства та вищі навчальні заклади;

г) складний багатофункціональний комплекс, який забезпечує сприятливі умови для ефективної діяльності нових малих інноваційних фірм.

5. Технополіс — це:

а) організаційна структура, яка об'єднує банки, підприємства, торгові організації, науково-дослідні центри, вищі навчальні заклади і пов'язує їх єдиним технологічним циклом для підвищення конкурентоспроможності товарів та послуг;

б) цілісний науково-виробничий комплекс, до якого входять науково-дослідні інститути, лабораторії, підприємства та вищі навчальні заклади на базі конкретного міста;

в) науково-виробничий територіальний комплекс, до якого входять науково-дослідні інститути, лабораторії, підприємства та вищі навчальні заклади;

г) складний багатофункціональний комплекс, який забезпечує сприятливі умови для ефективної діяльності нових малих інноваційних фірм.

6. Фінансово-промислова група — це:

а) організаційна структура, яка об'єднує банк, підприємства, торгові організації, науково-дослідні центри, вищі навчальні заклади і пов'язує їх єдиним технологічним циклом для підвищення конкурентоспроможності товарів і послуг;

б) цілісний науково-виробничий комплекс, до якого входять науково-дослідні інститути, лабораторії, підприємства та вищі навчальні заклади на базі конкретного міста;

в) науково-виробничий територіальний комплекс, до якого входять науково-дослідні інститути, лабораторії, підприємства та вищі навчальні заклади;

г) складний багатофункціональний комплекс, який забезпечує сприятливі умови для ефективної діяльності нових малих інноваційних фірм.

7. Інкубатор — це:

а) організаційна структура, яка об'єднує банки, підприємства, торгові організації, науково-дослідні центри, вищі навчальні заклади і пов'язує їх єдиним технологічним циклом для підвищення конкурентоспроможності товарів та послуг;

б) цілісний науково-виробничий комплекс, до якого входять науково-дослідні інститути, лабораторії, підприємства та вищі навчальні заклади на базі конкретного міста;

в) науково-виробничий територіальний комплекс, до якого входять науково-дослідні інститути, лабораторії, підприємства та вищі навчальні заклади;

г) складний багатофункціональний комплекс, який забезпечує сприятливі умови для ефективної діяльності нових малих інноваційних фірм.

8. Сучасний науково-виробничий територіальний комплекс “Силіконова долина” в США є:

а) технопарком;

б) технополісом;

в) фінансово-промисловою групою;

г) інкубатором.

9. Основною метою створення технопарків і технополісів є:

а) ефективне використання державного базового фінансування інноваційної продукції;

б) ефективне використання державного проектно-цільового фінансування інноваційної продукції;

в) досягнення тісного територіального зближення наукового потенціалу країни та промислового виробництва;

г) організація конкурсного відбору інноваційних проектів.

10. З метою розвитку технопарків і технополісів у перші роки їх існування на цих територіях державою створюється:

а) пільговий конкурсний режим відбору інноваційних проектів;

б) пільговий податковий режим;

в) пільгове бюджетне фінансування;

г) пільгове проектно-цільове фінансування.

11. Центральним ланцюгом технопарків і технополісів є:

- а) вищий навчальний заклад;
- б) науково-дослідний інститут;
- в) банк;
- г) експериментальне підприємство.

12. Учасником фінансово-промислової групи в Україні обов'язково є:

- а) вищий навчальний заклад;
- б) науково-дослідний інститут;
- в) банк;
- г) торгове підприємство.

13. Життєвий цикл нововведення — це період від зародження ідеї до розробки, поширення та:

- а) продажу дозволу на виробництво продукту;
- б) продажу ліцензії на використання патенту;
- в) використання та утилізації продукту;
- г) появи першого зразка продукту на ринку.

14. Які з перерахованих функцій не належать до інноваційної інфраструктури?

- а) підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації підприємців та інших учасників інноваційного процесу;
- б) захист прав інтелектуальної власності;
- в) захист прав споживачів;
- г) просування інноваційних проектів, науково-технічних розробок і наукоємної продукції.

15. Інноваційний процес — це:

- а) пошук необхідних інвестиційних ресурсів, відбір ефективних об'єктів (інструментів) інвестування, формування збалансованої інвестиційної програми і забезпечення її реалізації;
- б) вкладення капіталу в усіх його формах у різні об'єкти (інструменти) з метою одержання прибутку;
- в) послідовний ланцюг подій, у процесі яких інновація розвивається від ідеї до конкретного продукту, технології, структури або послуги і поширюється у господарській практиці та суспільній діяльності;
- г) цілеспрямований упорядкований процес обчислення вартості об'єкта у грошовому еквіваленті з урахуванням факторів, які

впливають на вартість у конкретний момент часу в умовах конкретного ринку.

16. Зазначте, яка стадія в інноваційному процесі є першою:

- а) комерціалізація нововведення;
- б) прикладні дослідження;
- в) дослідно-конструкторські роботи;
- г) фундаментальні дослідження.

17. Другою в інноваційному процесі є така стадія:

- а) комерціалізація нововведення;
- б) прикладні дослідження;
- в) дослідно-конструкторські роботи;
- г) фундаментальні дослідження.

18. В інноваційному процесі третьою є така стадія:

- а) комерціалізація нововведення;
- б) прикладні дослідження;
- в) дослідно-конструкторські роботи;
- г) фундаментальні дослідження.

19. Четвертою в інноваційному процесі є така стадія:

- а) комерціалізація нововведення;
- б) прикладні дослідження;
- в) дослідно-конструкторські роботи;
- г) фундаментальні дослідження.

20. В інноваційному процесі дослідно-конструкторські роботи спрямовані на:

- а) впровадження новації у практичну діяльність та її дифузії;
- б) розробку нових продуктів, технологій, матеріалів тощо;
- в) проектування, виготовлення та випробування продуктів, технологій, матеріалів тощо;
- г) вивчення теоретичних основ певних процесів і явищ.

21. В інноваційному процесі комерціалізація нововведення спрямована на:

- а) впровадження новації у практичну діяльність та її дифузії;
- б) розробку нових продуктів, технологій, матеріалів тощо;
- в) проектування, виготовлення та випробування продуктів, технологій, матеріалів тощо;
- г) вивчення теоретичних основ певних процесів і явищ.

22. В інноваційному процесі прикладні дослідження спрямовані на:

- а) впровадження новації у практичну діяльність та її дифузію;
- б) розробку нових продуктів, технологій, матеріалів тощо;
- в) проектування, виготовлення та випробування продуктів, технологій, матеріалів тощо;
- г) вивчення теоретичних основ певних процесів і явищ.

23. В інноваційному процесі фундаментальні дослідження спрямовані на:

- а) впровадження новації у практичну діяльність та її дифузію;
- б) розробку нових продуктів, технологій, матеріалів тощо;
- в) проектування, виготовлення та випробування продуктів, технологій, матеріалів тощо;
- г) вивчення теоретичних основ певних процесів і явищ.

24. До інноваційного процесу на окремому підприємстві не входить:

- а) визначення потреби в інноваціях;
- б) збирання інформації про нововведення;
- в) проведення фундаментальних досліджень;
- г) попередній вибір нововведення.

25. Сфера інноваційної діяльності включає ринок чистої конкуренції, ринок капіталів та:

- а) ринок нових виробів;
- б) ринок збуту;
- в) ринок ресурсів;
- г) ринок новацій.

26. Ринок новацій — це:

- а) сфера обігу капіталу, де суб'єктом виступають, з одного боку, організації та особи, які зайняті в науковій сфері, а з іншого — організації та особи, які здійснюють інвестиції;
- б) сукупність об'єктів інтелектуальної власності, яка характеризується цілісністю і для якої властива новизна порівняно з попередніми новаціями;
- в) сукупність продавців і покупців, які здійснюють операції зі схожими товарами в ситуації, коли жоден з учасників не впливає істотно на рівень поточних цін;
- г) усі відповіді правильні.

27. Ринок чистої конкуренції — це:

а) сфера обігу капіталу, де суб'єктом виступають, з одного боку, організації та особи, які зайняті в науковій сфері, а з іншого — організації та особи, які здійснюють інвестиції;

б) сукупність об'єктів інтелектуальної власності, яка характеризується цілісністю і для якої властива новизна порівняно з попередніми новаціями;

в) сукупність продавців і покупців, які здійснюють операції зі схожими товарами в ситуації, коли жоден з учасників не впливає істотно на рівень поточних цін;

г) усі відповіді правильні.

28. Ринок капіталу — це:

а) сфера обігу капіталу, де суб'єктом виступають, з одного боку, організації та особи, які зайняті в науковій сфері, а з іншого — організації та особи, які здійснюють інвестиції;

б) сукупність об'єктів інтелектуальної власності, яка характеризується цілісністю і для якої властива новизна порівняно з попередніми новаціями;

в) сукупність продавців і покупців, які здійснюють операції зі схожими товарами в ситуації, коли жоден з учасників не впливає істотно на рівень поточних цін;

г) усі відповіді правильні.

29. Кінцевий результат інноваційної діяльності, що отримав втілення у виведеному на ринок новому чи вдосконаленому продукті, новому чи вдосконаленому технологічному процесі, що використовується у практичній діяльності або новому підході до соціальних послуг, — це:

а) новація;

б) нововведення;

в) інновація;

г) правильні відповіді б) і в);

г) правильні відповіді а), б) і в).

30. Продукт інтелектуальної діяльності людей, оформлений результат фундаментальних, прикладних чи експериментальних досліджень у будь-якій сфері людської діяльності, спрямований на підвищення ефективності виконання робіт, — це:

а) інновація;

б) новація;

- в) винахід;
- г) нововведення.

31. Інноваційна діяльність — це:

- а) діяльність, спрямована на створення і використання результатів наукових досліджень та розробок;
- б) діяльність, спрямована на створення, використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг;
- в) діяльність, спрямована на розроблення і випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг.

32. Фізичні чи юридичні особи, які провадять інноваційну діяльність і (або) залучають майнові та інтелектуальні цінності, вкладають власні чи запозичені кошти в реалізацію інноваційних проєктів, — це:

- а) суб'єкти інноваційної діяльності;
- б) об'єкти інноваційної діяльності;
- в) інвестори;
- г) ініціатори нововведень.

33. До об'єктів інноваційної інфраструктури належать:

- а) сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні, фінансові послуги тощо;
- б) сукупність об'єднань підприємств, що задіяні в одному інноваційному проєкті;
- в) сукупність організацій та установ державної форми власності, що надають консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні, фінансові послуги підприємницьким структурам, що здійснюють інноваційну діяльність.

34. Сфера інноваційної діяльності охоплює:

- а) ринок інновацій;
- б) ринок новацій;
- в) ринок інвестицій;
- г) інноваційну інфраструктуру;
- г) всі наведені вище відповіді правильні;
- д) неправильна відповідь а).

ТЕМА 3 ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОЦЕС ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ

Питання для обговорення і дискусій

- 3.1. Поняття інноваційного процесу.
- 3.2. Класифікація інноваційних процесів.
- 3.3. Моделі та етапи інноваційних процесів.
- 3.4. Зміст і структура інноваційного процесу
- 3.5. Методи пошуку ідеї інновації.

Задача

Інноваційна діяльність змінює вартість нематеріальних активів, що в свою чергу змінює вартість гудвілу. Оцінити вартість гудвілу, використовуючи метод надприбутку.

Ринкова вартість всіх активів підприємства Вак, тис. грн, вартість зобов'язань – Зпідпр, тис. грн. Фактичний прибуток до оподаткування - Пфак, тис. грн, ставка податку на прибуток - h ,%. Середньогалузева рентабельність капіталу R_k ,%. Ставка капіталізації $K_{кап}$,%. Вихідні дані надані в табл. 3.1

Таблиця 3.1 Вихідні дані: Оцінка вартості нематеріальних активів

Найменування	Варіанти									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ринкова вартість активів, Вак, млн. грн	40	42	38	41	39	43	40	38	40	41
Зобов'язання підприємства, Зпідпр., млн. грн	30	25	27	34	32	30	29	27	34	32
Фактичний прибуток, Пфак, млн. грн	2,3	2,2	2,5	2,8	2,2	2,5	2,8	2,2	2,5	2,8
Ставка податку, h , %	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18
Середньогалузева рентабельність	15	17	16	12	18	15	14	16	12	18

капіталу $R_k, \%$.										
Ставка капіталізації, $K_{\text{кап}}, \%$	18	15	18	16	17	18	15	18	16	17

Методичні вказівки до вирішення задачі

1. Чистий фактичний прибуток після оподаткування:

$$\text{ЧП} = \text{Пфак} \cdot (1 - h).$$

2. Прибуток, що принесений речовими активами підприємства:

$$\text{П}_{\text{ЧА}} = (\text{Вак} - \text{Зпідпр}) \cdot R_k / 100,$$

де Вак – вартість активів підприємства, грн;

Зпідпр –забов’язання підприємства, грн;

$R_{\text{ак}}$ –середньогалузева рентабельність капіталу $R_k, \%$.

- 3.Вартість гудвілу за формулою:

$$\text{Вгуд.} = (\text{ЧП} - \text{П}_{\text{ЧА}}) / K_{\text{КАП}}.$$

Реферати

1. Інноваційний процес. як об’єкт інноваційного менеджменту
2. Функції та завдання інноваційного менеджменту.
3. Сутність і зміст інноваційного менеджменту.
4. Зміст і структура інноваційного процесу
5. Джерела інноваційних ідей

Тести

1. В інноваційному менеджменті об’єктами управління є:

- а) економічні відносини між учасниками ринку інновацій;
- б) інноваційна діяльність;
- в) інноваційний процес;
- г) інновації;
- г) правильні відповіді б), в) і г);
- д) правильні відповіді б) і г);

е) правильні відповіді а), б), в) і г).

2. Термін «інновація» запровадив:

- а) К. Маркс;
- б) Х. Кларк;
- в) Й. Шумпетер;
- г) М. Туган-Барановський;
- г) Ф.-А. Хайєк

3. Інноваційна ціль – це:

- а) бажаний результат діяльності організації у формі певного нововведення;
- б) розроблення нових виробів, технологій, організаційних форм;
- в) засіб оцінювання інноваційного проекту;
- г) потреба в нових теоретичних рішеннях.

4. До принципів інноваційного процесу не належить:

- а) нововведення зазвичай мають обмежений характер;
- б) зменшення рентабельності підприємств-послідовників;
- в) при розробці інноваційної стратегії необхідно орієнтуватися на потреби покупця;
- г) необхідною вимогою успішної інноваційної діяльності є правильна оцінка невдач.

5. Експериментальні або теоретичні дослідження, спрямовані на одержання нових знань, результатом яких можуть бути теорії, гіпотези, методи і т.п. – це:

- а) фундаментальні дослідження;
- б) прикладні дослідження;
- в) розробки;
- г) винахід.

6. Для першої фази життєвого циклу інновації характерні:

- а) освоєння виробництва та збільшення обсягів продажу;
- б) стабілізація виробництва;
- в) початок маркетингових досліджень;
- г) спад попиту на товар.

7. Для другої фази життєвого циклу інновації характерні:

- а) освоєння виробництва та збільшення обсягів продажу;
- б) стабілізація виробництва;
- в) початок маркетингових досліджень;
- г) спад попиту на товар.

8. Інноваційний лаг — це період між появою новації та:

- а) продажем ліцензії на використання продукту;
- б) впровадженням її в інновацію;
- в) використанням та утилізацією продукту;
- г) продажем патенту.

9. Коли якийсь факт, предмет чи явище підказує нове конструктивне, технологічне чи дизайнерське вирішення нового товару використовується метод:

- а) аналогії;
- б) інверсії;
- в) ідеалізації;
- г) синектики.

10. Життєвий цикл інновації — це:

- а) період від створення новинки до моменту її введення в експлуатацію;
- б) період від створення новинки до моменту її запуску у масове виробництво;
- в) період від зародження ідеї, створення новинки та її практичного використання до моменту зняття з виробництва через моральне застаріння.

11. Нові за виглядом, формою, розміщенням частин або побудовою технічні конструкції — це:

- а) промислові зразки;
- б) корисні моделі;
- в) винаходи;
- г) ноу-хау.

ТЕМА 4. ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Питання для обговорення і дискусій

4.1 Роль держави у забезпеченні інноваційних процесів

4.2 Значення інноваційної діяльності для формування сучасної моделі економічного зростання національної економіки України.

4.3 Способи державного впливу на ефективність інноваційних процесів. Методи державної підтримки інноваційної діяльності

4.4 Національна інноваційна система. Сучасний стан і перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні

4.5. Моделі інноваційного розвитку в закордонних країнах

Задача 1 Комплексна оцінка ресурсного потенціалу підприємства

На основі даних по ресурсному потенціалу підприємства (чисельність промислово-виробничого персоналу, вартість основних виробничих фондів, обсяг матеріальних ресурсів, фінансові результати) необхідно провести комплексну оцінку його використання. Динаміка показників використання ресурсного потенціалу підприємства надається нижче. Вихідні дані в табл. 1

Таблиця 1- Вихідні дані до комплексної оцінки ресурсного потенціалу підприємства

Показник	Звітний рік	Попередній рік	Відхилення абс., +/-	Темп зростання %
Виручка від реалізації продукції (без непрямих податків і зборів), тис. грн.	36099	27756		
Прибуток від реалізації продукції, тис. грн.	6829	4926		
Середньо облікова чисельність персоналу, осіб.	220	204		
Використано матеріальних ресурсів, тис. грн.	16894	11560		
Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн.	5184,5	4422		

Методичні вказівки до вирішення задачі

1. Абсолютне відхилення всіх показників: віднімання показника попереднього року з показника звітнього року.
2. Темп зростання показників.

ТР = показник звітнього року / показник попереднього року * 100

3. Розрахунок комплексного показника динаміки ресурсного потенціалу підприємства за формулою:

$$K_{рес} = \sqrt[4]{T_{зп} \times T_{зч} \times T_{змр} \times T_{зовф}}$$

де Тзп - темп зростання прибутку підприємства;

Тзч - темп зростання чисельності працівників;

Тзмр - темп зростання використання матеріальних ресурсів;

Тзовф - темп зростання вартості основних виробничих фондів.

Реферати

1. Основні напрямки інноваційної політики держави.
2. Функції центральних і місцевих органів у сфері інноваційної діяльності.
3. Конкурсно-контрактна система створення науково-технічної продукції.
4. Ринкові механізми у галузі наукової та науково-технічної діяльності.
5. Особливості інноваційного розвитку в провідних індустріальних країнах.

Тести

1. Елементом опосередкованої державної підтримки інноваційної діяльності є:

- а) фінансування інноваційних проектів з бюджетних коштів;
- б) організація конкурсів при розподілі бюджетних коштів;
- в) формування державної інноваційної структури;
- г) пільгове оподаткування.

2. Елементом прямої державної підтримки інноваційної діяльності є:

- а) зменшення податку на приріст інноваційних витрат;
- б) пільгове оподаткування дивідендів юридичних і фізичних осіб, які одержані за акціями інноваційних підприємств;
- в) правове регулювання інноваційного процесу;
- г) відстрочка податкових платежів.

3. Державна інноваційна політика, яка передбачає визначення державою головних цілей і пріоритетних напрямів науково-технологічного та інноваційного розвитку країни, — це політика:

- а) соціальної орієнтації;
- б) технологічного поштовху;
- в) ринкової орієнтації;
- г) цілеспрямованої зміни економічної структури

господарського механізму.

4. Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» суб'єктами інноваційної діяльності можуть бути:

- а) фізичні і (або) юридичні особи України,
- б) фізичні і (або) юридичні особи іноземних держав,
- в) особи без громадянства, об'єднання цих осіб, які провадять в

Україні інноваційну діяльність.

- г) всі варіанти правильні

5. Відповідно до Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” бюджетне фінансування наукових досліджень здійснюється шляхом:

- а) венчурного фінансування;
- б) лізингового фінансування;
- в) проектно-цільового фінансування;
- г) кредитного фінансування.

6. Відповідно до Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” фінансування наукових досліджень здійснюється такими фондами і установами:

- а) Державним фондом фундаментальних досліджень;
- б) українськими комерційними банками;
- в) українськими венчурними фондами;
- г) українськими інвестиційними фондами.

7. Фінансово-промислову групу в Україні очолює:

- а) Фонд держмайна України;
- б) Кабінет Міністрів України;
- в) головне підприємство, яке виготовляє кінцеву продукцію;
- г) банк.

8. Фінансово-промислова група створюється:

- а) за постановою Кабінету Міністрів України;
- б) за рішенням Фонду держмайна України;
- в) за рішенням Мінекономіки України;

г) за Генеральною угодою про спільну діяльність, яка підписується керівниками всіх підприємств-ініціаторів.

9. Фінансово-промислова група ліквідується:

- а) за постановою Кабінету Міністрів України;
- б) за рішенням Фонду держмайна України;
- в) за рішенням Мінекономіки України;
- г) за Генеральною угодою, яка підписується керівниками всіх підприємств-ініціаторів.

ТЕМА 5 ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Питання для обговорення і дискусій

- 5.1. Організація інноваційного процесу. Принципи організації інноваційних процесів.
- 5.2 Організаційні структури інноваційних організацій
- 5.3 Класифікація інноваційних організацій
- 5.4 Стратегії віолентів, патієнтів, комутантів, експлерентів
- 5.4. Особливості малих фірм

Реферати

- 1. Класифікація наукових організацій за рекомендаціями Фраскаті.
- 2. Види інноваційних організацій, їх сутність та особливості

Тести

1. Венчурне підприємство – це:

- а) організація, що ризикує;
- б) підприємство, що створюється для реалізації інноваційного проекту, пов'язаного із значним ризиком;
- в) бізнес-інкубатор;
- г) технополіс.

2. Винахід — це:

- а) кінцевий метод, принцип, новий порядок, винахід, новий продукт, процес, якісно відмінний від попереднього аналога, що є результатом інтелектуальної діяльності, закінчених наукових досліджень і розробок;

б) результат практичного освоєння новації, задіяної у динаміці, ефективність якої оцінюється не тільки економічним, а й соціальним ефектом;

в) нове технічне вирішення конкретного завдання, яке дає позитивний ефект, поліпшує якість продукції або змінює умови праці;

г) результат НДДКР, що відображає принципово новий механізм, який може зумовити появу нових інновацій та інноваційних процесів і суттєво вплинути на розвиток НТП.

3. Відкриття — це:

а) встановлення невідомих раніше об'єктивних закономірностей, властивостей та явищ матеріального світу, що вносять корінні зміни в рівень нашого пізнання;

б) науковий результат, що вносить радикальні зміни в існуючі знання, розкриває невідомі досі закономірності, властивості та явища матеріального світу, істотно впливає на перебіг науково-технічного прогресу і розвиток цивілізації, є джерелом винаходів;

в) результат практичного освоєння новації, задіяної у динаміці, ефективність якої оцінюється не тільки економічним, а й соціальним ефектом;

г) нове технічне вирішення конкретного завдання, яке дає позитивний ефект, поліпшує якість продукції чи змінює умови праці.

4. Зазначте відмінність між винаходом, відкриттям і нововведенням:

а) відкриття здійснюється на прикладному рівні, нововведення на його основі створюється на фундаментальному рівні;

б) відкриття чи винахід можуть бути зроблені колективно, а нововведення розробляються і впроваджуються вченим, винахідником-одинаком;

в) відкриття або винахід здійснюється винятково заради одержання прибутку, тоді як нововведення впроваджуються з метою одержання нових знань;

г) відкриття або винахід можуть бути випадковими, нововведення випадково не відбуваються.

5. На сучасному етапі розвитку малого підприємництва йому притаманні наступні позитивні фактори:

а) більш висока (до двох разів) ефективність кінцевих результатів інноваційної діяльності малих фірм і більш висока віддача інвестицій у порівнянні з великими компаніями;

- б) незначні труднощі в налагодженні виробництва через наявність необхідного виробничого потенціалу;
- в) потужна інфраструктура малої фірми та її захищеність;
- г) невеликий ризик інвестування у зв'язку з малою (інколи одиночною) номенклатурою випускаємих товарів.

6. Фірми, що створюють інновації для потреб вузького сегмента ринку, — це:

- а) експлеренти;
- б) комутанти;
- в) патієнти;
- г) віоленти.

7. Дрібні фірми, що використовують інновації на стадії їх старіння, — це:

- а) експлеренти;
- б) комутанти;
- в) патієнти;
- г) віоленти.

8. Фірми, що орієнтуються на інновації, які здешевлюють виготовлення продукції, водночас забезпечуючи їй рівень якості, прийнятний для основної маси споживачів, — це:

- а) експлеренти;
- б) комутанти;
- в) патієнти;
- г) віоленти.

9. Малі підприємства у технологічно прогресивних галузях економіки, що спеціалізуються у сферах наукових досліджень, розробок, створення і впровадження інновацій, організація яких пов'язана з підвищеним ризиком, — це:

- а) венчурні фірми;
- б) комп'ютерні фірми;
- в) проектно-цільові фірми;
- г) мережеві фірми.

10. Організаційна структура, метою якої є створення сприятливих умов для стартового розвитку малих підприємств через надання їм певного комплексу послуг і ресурсів, — це:

- а) технопарк;
- б) бізнес-центр;
- в) бізнес-інкубатор;

г) технополіс.

11. Кластер інновацій — це:

а) сукупність базисних нововведень, що визначають технологічний устрій економіки протягом тривалого часу;

б) нововведення, що знаходять застосування в споріднених галузях;

в) поліпшувальні організаційно-економічні нововведення, які необхідно здійснювати, впроваджуючи технологічну новацію.

ТЕМА 6 УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ОРГАНІЗАЦІЇ. ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТА ЙОГО ОЦІНКА

Питання для обговорення і дискусій

6.1 Стратегічне управління інноваційним розвитком організації

6.2 Інноваційна стратегія: сутність, етапів розроблення, планування

6.3 Інноваційна політика організації

6.4 Характеристика складових інноваційної політики

6.5 Поняття інноваційного потенціалу.

6.6 Інноваційні ресурси підприємства

6.7 Потенціал інноваційного менеджменту

6.8 Основні елементи організаційного механізму управління

6.9 Оцінка інноваційного потенціалу

6.10 Аналіз інноваційного потенціалу

Тести

1. Інноваційна стратегія для віолента складається:

а) з роботи по скороченню нераціональних витрат;

б) з радикальної зміни структури керівництва компанією;

в) з роботи на масового споживача;

г) з промисловим шпигунством.

2. Норми, правила організаційної поведінки, що встановлюють взаємозв'язок між розвитком підприємства і напрямками його інноваційної діяльності, — це:

а) елементи інноваційної політики;

- б) принципи формування інноваційної політики;
- в) принципи здійснення інноваційної політики;
- г) все перелічене вище.

3. Період між появою новації і її впровадженням — це:

- а) інноваційний лаг;
- б) життєвий цикл інновації;
- в) тривалість інноваційного процесу;
- г) комерціалізація інновації.

4. Яке з наведених визначень найчіткіше відображає сутність поняття «стратегія»:

а) стратегія — це ідеальне уявлення про організацію і бізнес, яке задає напрямок руху і вказує його маршрут;

б) стратегія — це загальна характеристика можливостей організації, опис її цільової аудиторії, видів діяльності та структури бізнесу;

в) стратегія — це план дій для здобуття компанією вигідного становища на ринку і досягнення стійкої конкурентної переваги;

г) стратегія — це набір конкретних дій організації, фінансування, вироблення політики підтримки, мотивація працівників, створення корпоративної культури, належне керівництво.

5. Наступальна стратегія:

а) визначається політикою “материнської” компанії”;

б) припускає копіювання продукції за ліцензією, яка придбана у компанії-піонера;

в) спрямована на впровадження тільки перспективних і перевірених інновацій;

г) пов’язана з прагненням компанії досягти технічного і ринкового лідерства шляхом створення і впровадження нових продуктів, які розроблені, як правило, на основі власних ідей.

6. Захисна стратегія:

а) визначається політикою “материнської” компанії”;

б) припускає копіювання продукції за ліцензією, яка придбана у компанії-піонера;

в) спрямована на впровадження тільки перспективних і перевірених інновацій;

г) пов’язана з прагненням компанії досягти технічного і ринкового лідерства шляхом створення і впровадження нових продуктів, які розроблені, як правило, на основі власних ідей.

7. Імітаційна стратегія:

- а) визначається політикою “материнської” компанії”;
- б) припускає копіювання продукції за ліцензією, яка придбана у компанії-піонера;
- в) спрямована на впровадження тільки перспективних і перевірених інновацій;
- г) пов’язана з прагненням компанії досягти технічного і ринкового лідерства шляхом створення і впровадження нових продуктів, які розроблені, як правило, на основі власних ідей.

8. Залежна стратегія:

- а) визначається політикою “материнської” компанії”;
- б) припускає копіювання продукції за ліцензією, яка придбана у компанії-піонера;
- в) спрямована на впровадження тільки перспективних і перевірених інновацій;
- г) пов’язана з прагненням компанії досягти технічного і ринкового лідерства шляхом створення і впровадження нових продуктів, які розроблені, як правило, на основі власних ідей.

9. Традиційна стратегія:

- а) є реакцією керівництва на зовнішні сигнали ринку або інституційного середовища;
- б) припускає копіювання продукції за ліцензією, яка придбана у компанії-піонера;
- в) не передбачає значних технологічних змін, тому така стратегія тільки умовно належить до інноваційної;
- г) визначається політикою «материнської» компанії.

10. Ситуаційна стратегія (стратегія ніші):

- а) не передбачає значних технологічних змін, тому така стратегія тільки умовно належить до інноваційної;
- б) є реакцією керівництва на зовнішні сигнали ринку або інституційного середовища;
- в) припускає копіювання продукції за ліцензією, яка придбана у компанії-піонера;
- г) визначається політикою «материнської» компанії.

11. Стратегія, що пов’язана з прагненням фірми досягти лідерствана ринку шляхом створення та впровадження нових продуктів, — це стратегія:

- а) традиційна;

- б) ризикова;
- в) наступальна;
- г) стратегія «за нагодою».

12. Стратегія, спрямована на те, щоб утримати конкурентні позиції фірми на вже існуючих ринках, — це стратегія:

- а) традиційна;
- б) захисна;
- в) імітаційна;
- г) стратегія «ринкової ніші».

13. Стратегія, заснована на придбанні ліцензій чи інших об'єктів інтелектуальної власності у фірм, що їх створили, — це стратегія:

- а) традиційна;
- б) захисна;
- в) імітаційна;
- г) стратегія «ринкової ніші»;
- г) наступальна;
- д) стратегія «за нагодою».

14. Зовнішнє середовище — це:

а) сукупність господарських суб'єктів, економічних, суспільних і природних умов, національних та міждержавних Інституційних структур та інших зовнішніх щодо підприємства умов і чинників, які діють у глобальному оточенні;

б) сукупність господарських суб'єктів, національних та міждержавних Інституційних структур, що діють у зовнішньому щодо підприємства оточенні;

в) сукупність економічних, суспільних і природних умов, зовнішніх щодо підприємства, які впливають на його діяльність.

15. Розгорнутий документ, що містить обґрунтування економічної доцільності підприємницького проекту на основі зіставлення ресурсів, необхідних для його реалізації, і очікуваної вигоди (прибутку).

- а) контракт;
- б) колективний договір;
- в) бізнес-план;
- г) обґрунтування.

16. Необхідність залучення у процес розроблення інновацій всіх внутрішніх елементів підприємства — це принцип:

- а) комплексності;
- б) плановості;
- в) цілісності;
- г) цілеспрямованості;
- г) інформаційної забезпеченості.

17. Тип інноваційної політики, спрямований на піонерне впровадження радикальних інновацій, створених фірмою — це:

- а) революційний тип;
- б) опортуністичний тип;
- в) наступально-ризиковий тип;
- г) наступальний тип.

18. Який варіант відповідей розкриває головні умови успішної реалізації інноваційного проекту найкращим чином?

- а) ясність місії, загальних цілей та стратегій на всіх рівнях;
- б) ясність місії, загальних цілей та стратегій на всіх рівнях, надійність інформації та розрахунків;
- в) ясність місії, загальних цілей та стратегій на всіх рівнях, надійність інформації та розрахунків, наявність ресурсів та єдиної команди а також досвідченого керівника проекту.

19. Тип інноваційної політики, спрямований на піонерне впровадження радикальних інновацій, створених фірмою — це:

- а) революційний тип;
- б) опортуністичний тип;
- в) наступально-ризиковий тип;
- г) наступальний тип.

20. Формування інноваційної політики має здійснюватися на основі таких принципів:

- а) орієнтація на розв'язання поточних проблем інноваційної діяльності, цілеспрямованість, орієнтація на потреби ринку, планомірність;
- б) переважання стратегічної спрямованості, орієнтація на потреби ринку, цілеспрямованість, комплексність, планомірність, інформаційна забезпеченість;
- в) орієнтація на потреби ринку, цілеспрямованість, науковий підхід до обґрунтування інноваційних рішень, комплексність, планомірність.

21. До складових інноваційної політики не відносять:

- а) маркетингової політики;

- б) політики у галузі науково-дослідних і проектно-конструкторських робіт;
- в) політики структурних змін;
- г) виробничої політики;
- г) інвестиційної політики.

22. Здатність до стабільної виробничої діяльності в межах обраної стратегії в умовах складного і мінливого зовнішнього середовища — це:

- а) виробничо-технічний потенціал підприємства;
- б) інноваційний потенціал підприємства;
- в) конкурентний потенціал підприємства;
- г) технічний потенціал підприємства.

23. Інноваційний потенціал організації – це:

- а) ступінь готовності виконати завдання, що забезпечують досягнення поставленої інноваційної цілі;
- б) комплекс матеріально-технічних, трудових, інформаційних і фінансових ресурсів організації;
- в) головний критерій доцільності існування організації;
- г) глобальна стратегія організації в інноваційній сфері.

24 Інноваційний потенціал залежить від параметрів організаційних структур менеджменту, професійно-кваліфікаційного складу промислово-виробничого персоналу, зовнішніх умов господарської діяльності тощо. Тому оцінювання інноваційного потенціалу є необхідною складовою процесу розроблення стратегії.

- 1. Так
- 2. Ні

25 Інноваційний потенціал організації – рівень готовності організації до реалізації проекту чи програми інноваційних стратегічних змін.

- 1. Так
- 2. Ні

26 Виробничо-технічний потенціал визначає розвиток усіх елементів організації як виробничо-господарської системи.

- 1. Так
- 2. Ні

Ситуаційна задача. Розрахунок та оцінка рівня інноваційного потенціалу підприємства .

Вихідна інформація про виробничу, комерційну і фінансову діяльність підприємств роздрібної торгівлі наведені в табл.6.1 і табл.6.2.

Таблиця 6.1 Вихідні дані про окремі складові інноваційної потенціалу підприємств роздрібної торгівлі

Фактори конкурентоспроможності	Вагомість фактора									
	Варіанти									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.Маркетинговий потенціал	0,2	0,15	0,35	0,15	0,1	0,2	0,25	0,1	0,2	0,3
2. Виробничий потенціал	0,4	0,2	0,2	0,4	0,25	0,15	0,2	0,4	0,25	0,2
3. Фінансовий потенціал	0,3	0,4	0,3	0,35	0,25	0,4	0,3	0,3	0,4	0,3
4. Кадровий потенціал	0,1	0,25	0,15	0,1	0,4	0,25	0,25	0,2	0,15	0,2

На основі наведеної інформації:

1. Оцінити рівень інноваційної потужності з урахуванням важливості впливу окремих складових;
2. Побудувати профілі інноваційної потужності підприємств;
3. Для кожного підприємства визначити головні недоліки, які негативно впливають на рівень його інноваційної потужності підприємств;
4. Запропонувати практичні заходи, спрямовані на усунення виявлених недоліків.

Методичні вказівки до вирішення ситуаційної задачі

Необхідно, в першу чергу, розрахувати показники, що характеризують окремі складові потенціалу підприємства.

1. Маркетинговий потенціал, виходячи з наявної інформації, буде характеризуватися такими показниками:

- коефіцієнт співвідношення товарних одиниць ($K_{то} = TO_i / TO_{ср}$) розраховується як відношення кількості товарних

одиниць в асортименті і-го підприємства до кількості товарних одиниць в асортименті в середньому по підприємствам, що діють на даному ринковому сегменті;

- коефіцієнт оборотності запасів (Коб.зап), розраховується як відношення виручки від реалізації до середньої за період вартості матеріальних запасів для кожного підприємства.

2. Виробничий потенціал з урахуванням специфіки галузевої приналежності об'єктів оцінки описують такі показники:

- темпи зростання виручки від реалізації (Тв), що розраховуються в частках одиниці;

- рентабельність реалізації (Рреал), що розраховується як відношення операційного прибутку до суми виручки від реалізації, помножена на 100%.

3. Фінансовий потенціал можна охарактеризувати за допомогою показників:

- рентабельність власного капіталу (Рвк) - відношення чистого прибутку до суми власного капіталу, помножена на 100%;

- коефіцієнт автономії (Кавт) - відношення суми власних коштів до величини активів в цілому.

4. Кадровий потенціал може бути описаний за допомогою показників:

- продуктивність праці (Ппр) - відношення виручки від реалізації до середньооблікової чисельності працівників;

- коефіцієнт стабільності кадрів (Кст) - відношення кількості працівників, що постійно перебувають у штаті, до середньооблікової чисельності працівників.

Результати розрахунків оформляються у вигляді матриці оціночних показників.

Потім необхідно виділити найкращі значення за кожним показником і присвоїти їм 10 балів.

Таблиця 6.2- Інформація про господарську діяльність підприємств роздрібної торгівлі

Показники	Одиниці виміру	Варіанти														
		1			2			3			4			5		
		Підприємства														
		1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3
1.Виручка від реалізації	млн. грн	115,4	149	126,5	134,5	105,4	149	39,5	15,4	405,4	15,4	405,4	34,5	29,5	149	405,4
2.Операційний прибуток	млн. грн	4,7	6,1	5,3	5,6	5,7	6,1	5,3	4,7	5,7	4,7	5,7	5,6	5,3	6,1	5,7
3.Чистий прибуток	млн. грн	4,8	5,7	4,8	4,5	4,6	5,7	4,8	4,8	4,6	4,8	4,6	4,5	4,8	5,7	4,6
4.Середньоспискова чисельність	осіб	11	14	16	14	11	14	16	11	11	11	11	14	16	14	11
5. Кількість працівників, що постійно перебувають у штаті	осіб	11	12	14	17	10	12	14	11	10	11	10	17	14	12	10
6. Власний капітал	млн. грн	5,9	10	17,8	7,8	6,9	10	10	5,9	7,8	10	37,8	7,8	3,8	10	7,8
7. Товарні запаси	млн. грн	15,2	17,7	22,6	22,6	17,2	17,7	7,7	5,2	22,6	7,7	22,6	22,6	22,6	17,7	22,6
8. Середньорічна вартість активів	млн. грн	27,9	32,4	61,3	41,3	28,9	32,4	32,4	27,9	41,3	32,4	61,3	41,3	31,3	32,4	41,3
9. Темпи зростання виручки від реалізації	%	128,5	114,9	135,4	135,4	124,5	114,9	14,9	28,5	35,4	14,9	35,4	35,4	35,4	14,9	35,4

10. Кількість товарних одиниць	од.	254	325	344	348	256	322	328	254	340	332	340	344	304	322	348
11. Середня кількість товарних одиниць на даному сегменті ринку		328			311			296			305			315		

Показники	Одиниці виміру	Варіанти														
		6			7			8			9			10		
		Підприємства														
		1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3
1.Виручка від реалізації	млн. грн	105,4	127,5	149	115,4	138	149	129,5	134,5	149	142	115,4	105,4	129,5	115,4	125,4
2.Операційний прибуток	млн. грн	5,7	5,3	6,1	4,7	7,1	6,1	5,3	5,6	6,1	6,1	4,7	5,7	5,3	4,7	5,7
3.Чистий прибуток	млн. грн	4,6	4,8	5,7	4,8	6,5	5,7	4,8	4,5	5,7	5,7	4,8	4,6	4,3	4,8	5,8
4.Середньоспискова чисельність	осіб	11	16	14	11	15	14	16	14	17	14	11	11	16	11	14
5. Кількість працівників, що постійно перебувають у штаті	осіб	10	14	12	11	14	12	14	17	12	13	11	10	14	11	13
6. Власний капітал	млн. грн	6,9	17,8	10	5,9	10	7,8	6,9	27,8	10	10	7,8	6,9	10	5,9	7,8
7. Товарні запаси	млн. грн	17,2	12,6	17,7	15,2	17,7	18,6	17,2	22,6	17,7	16,7	22,6	15,2	17,7	15,2	22,6
8. Середньорічна вартість активів	млн. грн	28,9	61,3	32,4	27,9	32,4	61,3	28,9	61,3	42,4	32,4	41,3	27,9	32,4	27,9	41,3

9. Темпи зростання виручки від реалізації	%	124,5	135,4	114,9	128,5	114,9	135,4	124,5	135,4	114,9	124,9	135,4	128,5	114,9	128,5	135,4
10. Кількість товарних одиниць	од.	256	334	325	254	322	348	256	344	354	322	345	287	325	254	344
11. Середня кількість товарних одиниць на даному сегменті ринку		311			320			331			298			309		

Розрахунок балів, отриманих за іншими показниками групи підприємств, ведеться шляхом стандартизації показників оціночної матриці (K_{ij}) щодо відповідного еталонного підприємства за формулою:

$$K'_{ij} = K_{ij} / K_{\max i},$$

де K_{ij} - значення оцінюваного показника;

$K_{\max i}$ - показник підприємства-еталона, який отримав 10 балів.

Розрахунок балів, отриманих підприємствами за певним оціночним показником, ведеться шляхом порівняння їх фактичних значень з найкращими в даній сукупності:

$$B_{ij} = K'_{ij} \times B_{\max i},$$

де $B_{\max i}$ - максимально встановлений бал оцінювання окремого показника.

Розрахунок зважених балів по кожному показнику з урахуванням вагомості складових потенціалу і інтегрального показника інноваційної потужності кожного підприємства за формулою:

$$K_{\text{спj}} = \sum B_{ij} \times k_i,$$

де k_i - коефіцієнт вагомості кожного показника.

Результати розрахунків оформляються у вигляді табл. 6.3.

Таблиця 6.3 Результати розрахунку інтегрального показника інноваційної потужності підприємств роздрібної торгівлі

Показники	Значення показників (K_{ij})			Бали за оціночними показниками (B_{ij})				Зважені бали ($B_{ij} \times k_j$)		
	Підприємство 1	Підприємство 2	Підприємство 3	Підприємство 1	Підприємство 2	Підприємство 3		Підприємство 1	Підприємство 2	Підприємство 3
Кто										
Коб.зап										
T_B										
$R_{\text{РЕАЛ}}$										
$R_{\text{ВК}}$										
$K_{\text{АВТ}}$										
Ппр										
$K_{\text{СТАБ}}$										
Інтегральний показник конкурентоспроможності потужності підприємства										

За отриманими результатами показників з урахуванням вагомості складових потенціалу будуються профілі інноваційної потужності підприємств роздрібної торгівлі.

Реферати

1. Взаємозумовленість інноваційної політики та стратегії нововведень організації.
2. Особливості розроблення, впровадження та реалізації стратегії нововведень.
3. Стратегія нововведень і їхня класифікація.
4. Продуктово-тематичне, техніко-економічне, оперативно-календарне планування інновацій.

ТЕМА 7 КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ І МОТИВАЦІЯ ООНОВЛЕННЯ ВИРОБНИЦТВА

Питання для обговорення і дискусій

- 7.1.Конкурентоспроможність як джерело нововведень.
- 7.2.Передумови і мотиви оновлення виробництва.
- 7.3.Стратегія і тактика оновлення виробництва.
- 7.4.Загальні підходи до оновлення виробництва.
- 7.5.Діяльність інноваційних організацій.
- 7.6.Система безупинного поліпшення процесів і продуктів (СБППП).

Задача 7.1

Вартість чистих матеріальних активів малого підприємства становить $V_{чма}$, тис.грн. Після вирахування відповідної винагороди, яка виплачується власнику, бізнес приносить близько $P_{заг}$, тис. Грн. на рік. Ставка доходу на чисті матеріальні активи - $S_{чма}$,%, коефіцієнт капіталізації на надлишковий прибуток становить $K_{кап}$,%. Визначити вартість підприємства за методом «надлишковий прибуток». Вихідні дані в табл. 7.1

Таблиця 7.1 - Вихідні дані

Найменування	Варіанти									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Вартість чистих матеріальних активів, $V_{чма}$, тис.грн.	500	480	520	550	510	490	450	500	580	540
Сума прибутку загального, $P_{заг}$, тис. грн.	200	160	220	180	170	200	160	220	180	170
Ставка доходу на чисті матеріальні активи, $S_{чма}$, %	15	16	14	12	15	16	14	12	15	16
Коефіцієнт капіталізації, $K_{кап}$, %	33	32	30	25,8	29	28	28,55	31	34	30

Методичні вказівки до вирішення задачі

1. Прибуток за рахунок чистих матеріальних активів:

$$П_{чма} = R_{чма} \cdot V_{чма},$$

де $R_{чма}$ – рентабельність чистих матеріальних активів;

$V_{\text{ЧМА}}$ – вартість чистих матеріальних активів.

2. Надлишковий прибуток $\Pi_{\text{ЗБ}}$ як різниця між всім прибутком $\Pi_{\text{заг}}$ і прибутком, що принесений чистими матеріальними активами:

$$\Pi_{\text{ЗБ}} = \Pi_{\text{заг}} - \Pi_{\text{ЧМА}}.$$

3. Вартість нематеріальних активів $V_{\text{НА}}$ за методом прямої капіталізації:

$$V_{\text{НА}} = \Pi_{\text{ЗБ}} / k_{\text{кап}}.$$

4. Повна вартість бізнесу дорівнює сумі чистих матеріальних активів і вартості нематеріальних активів:

$$V_{\text{Б}} = V_{\text{ЧМА}} + V_{\text{НА}}$$

Тести

1. Із наведених груп країн виберіть ту, яка включає перелік лише тих країн, що входять до «технологічного ядра»:

- а) Японія, Німеччина, Велика Британія, Франція;
- б) Італія, Канада, Швеція, Голландія, Австрія, Південна Корея;
- в) США, Китай, Ізраїль, Сінгапур, Південна Корея.

2. Складова стратегічного управління, яка визначає цілі і умови здійснення інноваційної діяльності підприємства, спрямованої на забезпечення його конкурентоспроможності і оптимальне використання наявного виробничого потенціалу, — це:

- а) інноваційна стратегія;
- б) інноваційна політика;
- в) стратегічне планування;
- г) конкурентна стратегія;
- г) виробнича стратегія.

3. Продуктово-тематичне планування інновацій охоплює:

- а) формування продуктово-тематичного портфеля інноваційної діяльності;
- б) підготовку програм і заходів оновлення продукції;

- в) розрахунок потреби у ресурсах для реалізації інноваційного проекту;
- г) удосконалення технології і організації виробництва;
- г) визначення обсягів робіт, що мають бути виконані за кожним інноваційним проектом;
- д) усі наведені вище відповіді правильні;
- е) правильні відповіді а), б) і г).

ТЕМА 8 ОРГАНІЗАЦІЯ НДДКР І ПРОЕКТУВАННЯ

Питання для обговорення і дискусій

- 8.1. Взаємозв'язок НТП і НДДКР в інноваційній діяльності.
- 8.2. Завдання, принципи й етапи НДДКР.
- 8.3. Патентно-ліцензійна діяльність інноваційної організації.

Реферати

- 1. Основи інноваційного проектування.
- 2. Вплив структури управління на інноваційні можливості організації.
- 3. Узгодження організаційної структури управління із стратегією нововведень.
- 4. Система комплексної підготовки виробництва.
- 5. Науково-дослідні роботи, їх види та етапи.
- 6. Методи пошуку ідей.
- 7. Організація винахідництва, раціоналізаторства та патентно-ліцензійної роботи.

Задача 8.1

Дохід для розрахунку методом прямої капіталізації оцінювач оцінив 1,5 млн. грн., ставка дисконту 20%. Повернення капіталу по фонду відшкодування протягом 5 лет. Визначити вартість об'єкта і яким чином вона буде відшкодовуватися (метод Інвуда).

Методичні вказівки до вирішення задачі

- 1. Визначаємо норму відшкодування:

$$H_{\text{всг.2}} = SFF = i / ((1 + i)^n - 1),$$

де SFF-фактор фонду відшкодування
 n- кількість років
 i-ставка дисконту

2.Визначимо коефіцієнт капіталізації:

$$R=i+\frac{H_{2022}}{C}$$

3.Визначимо вартість об'єкта:

$$C=D/R,$$

де D-щорічний дохід.

Результати розрахунків занести в табл. 8.1

Таблиця. 8.1 Результати розрахунків методом прямої капіталізації

Рік	Відшкодування основної суми стр.4-3	Залишок основної суми на початок року стр.3*0,2	Грошовий облік знеціненої основної суми (20%)	Сума відшкодування
1	2	3	4	5
1				
2				
3				
4				
5				
Всього				

Тести

1. Експериментальні або теоретичні дослідження, спрямовані на одержання нових знань, результатом яких можуть бути теорії, гіпотези, методи і т.п. – це:

- а) фундаментальні дослідження;
- б) прикладні дослідження;
- в) розробки;
- г) винахід.

2. Показник, що характеризує рівень взаємодії науки і бізнесу, а також швидкість впровадження наукових розробок в економіку, називають:

- а) коефіцієнтом конкурентоспроможності економіки;
- б) індексом Гофмана;
- в) індексом інновацій;
- г) коефіцієнтом конкордації

3. Згідно з Паризькою конвенцією з охорони промислової власності до промислової власності не належать:

- а) винаходи;
- б) відкриття;
- в) корисні моделі;
- г) промислові зразки;
- г) торговельні марки;
- д) комерційні найменування;
- е) належить усе перелічене.

4. Юридичне поняття, що охоплює сукупність авторських та інших прав на продукти інтелектуальної діяльності, що охороняються законодавчими актами держави, — це:

- а) винахід;
- б) інтелектуальний продукт;
- в) інтелектуальна власність;
- г) нематеріальні активи підприємства;
- г) патенти;
- д) промислова власність.

5. Винахід, який може бути визнаний патентоспроможним, повинен відповідати таким вимогам:

- а) бути новим;
- б) мати винахідницький рівень;
- в) бути придатним для промислового використання;
- г) правильні всі вимоги;
- г) неправильна відповідь б).

6. Нові за виглядом, формою, розміщенням частин або побудовою технічні конструкції — це:

- а) промислові зразки;
- б) корисні моделі;
- в) винаходи;
- г) ноу-хау.

7. Патент — це:

а) нове технічне вирішення конкретного завдання, яке дає позитивний ефект, поліпшує якість продукції або змінює умови праці;

б) право автора на винахід, наукову ідею, розробку, новий виріб чи нову технологію;

в) сукупність правових норм, які регулюють правовідносини, пов'язані зі створенням і використанням певного інтелектуального продукту;

г) документ, що засвідчує авторське право на винахід, пріоритет винаходу і виключне право на його використання.

8. Ліцензія — це:

а) результат науково-дослідної діяльності організації, який призначений для внутрішнього і зовнішнього ринків;

б) дозвіл окремим особам або організаціям на використання винаходу, захищеного патентом, технічного знання, технологічної та конструкторської таємниці виробництва, товарного знаку тощо;

в) художньо-конструктивне рішення виробу, яке визначає його зовнішній вигляд;

г) титул власника винаходу, який підкріплюється промисловим зразком.

9. Ноу-хау — це:

а) технічні знання, практичний досвід інноваційного характеру, які являють собою комерційну цінність, використовуються у виробництві і професійній практиці, але не забезпечуються патентним захистом;

б) дозвіл окремим особам або організаціям на використання винаходу, захищеного патентом, технічного знання, технологічної та конструкторської таємниці виробництва, товарного знаку тощо;

в) художньо-конструктивне рішення виробу, яке визначає його зовнішній вигляд;

г) титул власника винаходу, який підкріплюється промисловим

10. Інтелектуальна власність — це:

а) нове технічне вирішення конкретного завдання, яке дає позитивний ефект, поліпшує якість продукції або змінює умови праці;

б) право автора на винахід, наукову ідею, розробку, новий виріб чи нову технологію;

в) сукупність правових норм, які регулюють правовідносини, пов'язані зі створенням і використанням певного інтелектуального продукту;

г) документ, що засвідчує авторське право на винахід, пріоритет винаходу і виключне право на його використання.

11. Авторське право — це:

а) нове технічне вирішення конкретного завдання, яке дає позитивний ефект, поліпшує якість продукції або змінює умови праці;

б) право автора на винахід, наукову ідею, розробку, новий виріб чи нову технологію;

в) сукупність правових норм, які регулюють правовідносини, пов'язані зі створенням і використанням певного інтелектуального продукту;

г) документ, що засвідчує авторське право на винахід, пріоритет винаходу і виключне право на його використання.

12. Товарний знак — це:

а) право автора на винахід, наукову ідею, розробку, новий виріб або нову технологію;

б) оригінально оформлене графічне зображення, оригінальна назва, особливе поєднання цифр, літер або слів тощо, якими підприємство наділяє свої вироби;

в) сукупність правових норм, які регулюють правовідносини, пов'язані зі створенням і використанням певного інтелектуального продукту;

г) документ, що засвідчує авторське право на винахід, пріоритет винаходу і виключне право на його використання.

13. Промисловий зразок — це:

а) художньо-конструктивне рішення виробу, яке визначає його зовнішній вигляд;

б) оригінально оформлене графічне зображення, оригінальна назва, особливе поєднання цифр, літер або слів тощо, якими підприємство наділяє свої вироби;

в) документ, що засвідчує авторське право на винахід, пріоритет винаходу і виключне право на його використання;

г) нове технічне вирішення конкретного завдання, яке дає позитивний ефект, поліпшує якість продукції або змінює умови праці.

14. Право власності на винахід (корисну модель) засвідчується:

а) патентом;

- б) ліцензією;
- в) авторським посвідченням;
- г) спеціальним рішенням спеціалістів;
- г) актом приймання винаходу до використання.

15. На етапі початку і побудови інноваційного проекту здійснюється:

- а) планування і контроль;
- б) управління ризиком;
- в) управління організаційною структурою;
- г) проектний аналіз по аспектах;
- г) оцінювання стану проекту.

16. Скільки фаз включає проектний цикл?

- а) чотири фази: початкову, підготовки, реалізації та завершення;
- б) три фази: початкову, підготовки та реалізації;
- в) п'ять фаз: початкову, підготовки, реалізації, завершення та підведення підсумків роботи;

17. Технологічна підготовка виробництва на підприємстві здійснюється службою головного економіста:

- а) правильно; б) неправильно.

18. Конструкторська уніфікація доповнює стандартизацію:

- а) правильно; б) неправильно.

19. Під час порівняння декількох варіантів господарських або технічних рішень показником порівняльної економічної ефективності капітальних вкладень є максимум приведених витрат:

- а) правильно; б) неправильно.

20. Життєвий цикл виробу становить сукупність взаємопов'язаних процесів створення і послідовної зміни його стану від формування вихідних ринкових вимог до закінчення експлуатації або споживання:

- а) правильно; б) неправильно

21. Повний комплекс робіт зі створення й освоєння нової техніки містить такі стадії:

- а) технологічна підготовка виробництва;
- б) дослідно-конструкторські роботи;
- в) організаційна підготовка виробництва;
- г) освоєння нового виробу в промисловому виробництві;

- д) науково-дослідні роботи;
- е) відпрацювання нового виробу в дослідному виробництві;
- є) конструкторська підготовка виробництва.

22. Результат науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР), що відображає принципово новий механізм, який може стати основою появи значної частини процесів і суттєво вплинути на розвиток НТП – це

- 1) відкриття
- 2) винахід
- 3) інноваційний процес
- 4) інноваційна діяльність

23. Спосіб економічного зростання, що передбачає використання передових науково-технічних досягнень для підвищення продуктивності та результативності соціально-економічної системи - це

- 1) Інтенсивний тип розвитку
- 2) Інноваційний тип розвитку
- 3) Екстенсивний тип розвитку.

24. Науковий результат, що вносить радикальні зміни в існуючі знання, розкриває досі невідомі закономірності, властивості та явища матеріального світу, істотно впливає на НТП і розвиток цивілізації, служить джерелом винаходів – це

- 1) відкриття
- 2) винахід
- 3) інноваційний процес
- 4) інноваційна діяльність

25. Спосіб економічного зростання, досягнення основних цілей шляхом кількісної зміни виробничих чинників на основі існуючого науково-технічного рівня – це

- 1) Інтенсивний тип розвитку
- 2) Інноваційний тип розвитку
- 3) Екстенсивний тип розвитку

ТЕМА 9 ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИРОБНИЦТВА НОВОВВЕДЕНЬ

Питання для обговорення і дискусій

- 9.1. Тенденції розвитку технологій та їх класифікація.
- 9.2. Завдання, особливості й стадії організаційно-технологічної підготовки виробництва.
- 9.3. Мережеве планування ОТПВ.
- 9.4. Реінжиніринг як інструмент підвищення організаційно-технічного рівня виробництва.

Тести

1. Здійснюється даний етап на стадії конструкторської підготовки виробництва. Означає технологічний контроль креслень з метою забезпечення відповідності конструкції вимогам технологічності (економічності) її виготовлення.

- 1) остаточне відпрацювання технології
- 2) проектування технології
- 3) відпрацювання конструкції виробу на технологічність

2. Планування інноваційних програм має враховувати регулятивні механізми економічного середовища і вибудовуватись так, щоб забезпечити розроблення підприємницьких ідей для досягнення цілей фірми і створення механізмів їх реалізації.

1. Так
2. Ні

3. Обладнання (устаткування) – це

1) безперервний взаємообумовлений процес розвитку науки і техніки, спрямований на створення нових і вдосконалення існуючих технологій, засобів виробництва і продукції

2) невід'ємна складова діяльності сучасного підприємства, що охоплює планування, організування та стимулювання інноваційної діяльності, реалізацію інноваційних проектів, розрахованих на отримання конкурентних переваг і зміцнення ринкових позицій підприємства

3) спосіб перетворення вхідних елементів на вихідні (продукти, послуги)

4) технічні засоби, за допомогою яких виконують технологічні операції, внаслідок чого відбувається зміна фізичних чи хімічних

характеристик вихідної сировини (напівфабрикатів), її фізичної форми, зовнішнього вигляду

4 Потенційні можливості розвитку техніко-технологічної бази підприємства через упровадження новітніх технологій визначаються передусім науковотехнічним прогресом

1. Так

2. Ні

5. Основні показники технічного рівня підприємства за рівнем прогресивності технологій:

1) продуктивність, надійність, довговічність, питома металомісткість, середній строк експлуатації, частка прогресивних видів у загальній кількості, частка технічно та економічно застарілого в загальному парку

2) ступінь охоплення робітників механізованою працею, частка обсягу продукції, виготовленої за допомогою автоматизованих засобів праці

3) структура технологічних процесів за трудомісткістю, частка нових технологій за обсягом або трудомісткістю продукції, середній вік застосовуваних технологічних процесів, коефіцієнт використання сировини і матеріалів

4) фондоозброєність праці, енергоозброєність праці

6. Основні показники технічного рівня підприємства за рівнем механізації та автоматизації виробництва:

1) продуктивність, надійність, довговічність, питома металомісткість, середній строк експлуатації, частка прогресивних видів у загальній кількості, частка технічно та економічно застарілого в загальному парку

2) ступінь охоплення робітників механізованою працею, частка обсягу продукції, виготовленої за допомогою автоматизованих засобів праці

3) структура технологічних процесів за трудомісткістю, частка нових технологій за обсягом або трудомісткістю продукції, середній вік застосовуваних технологічних процесів, коефіцієнт використання сировини і матеріалів

4) фондоозброєність праці, енергоозброєність праці

7. Основні показники технічного рівня підприємства за ступінем технічної оснащеності праці:

1) ступінь охоплення робітників механізованою працею, частка обсягу продукції, виготовленої за допомогою автоматизованих засобів праці

2) структура технологічних процесів за трудомісткістю, частка нових технологій за обсягом або трудомісткістю продукції, середній вік застосовуваних технологічних процесів, коефіцієнт використання сировини і матеріалів

3) фондоозброєність праці, енергоозброєність праці

8. Основні показники технічного рівня підприємства за технічним рівнем устаткування:

1) продуктивність, надійність, довговічність, питома металомісткість, середній строк експлуатації, частка прогресивних видів у загальній кількості, частка технічно та економічно застарілого в загальному парку

2) ступінь охоплення робітників механізованою працею, частка обсягу продукції, виготовленої за допомогою автоматизованих засобів праці

3) структура технологічних процесів за трудомісткістю, частка нових технологій за обсягом або трудомісткістю продукції, середній вік застосовуваних технологічних процесів, коефіцієнт використання сировини і матеріалів

4) фондоозброєність праці, енергоозброєність праці

9. Товаром на ньому виступають різноманітні інновації (технічні, економічні, організаційні, соціальні тощо), реалізація яких дає змогу суб'єктам підприємницької діяльності отримати певні конкурентні переваги.

1) ринок новацій

2) ринок чистої конкуренції нововведень

3) ринок інвестицій

10. Вибір типу технології залежить від сфери, у якій організація здійснює свою діяльність.

1. Так

2. Ні

11. Це завершальний етап ТПВ. За результатами випробовування контрольної серії нового виробу, перевірки ефективності виготовленого оснащення, налагодження процесів складання виробу вносять необхідні зміни й уточнення в розроблену технологію та її оснащення.

1) остаточне відпрацювання технології

2) проектування технології

3) відпрацювання конструкції виробу на технологічність

12. Безперервний взаємообумовлений процес розвитку науки і техніки, спрямований на створення нових і вдосконалення існуючих технологій, засобів виробництва і продукції - це

1) технічна підготовка виробництва

2) науково-технічний прогрес (НТП)

3) технологія 4) оцінювання технічного рівня підприємства

13. Науково-технічний прогрес (НТП)- це

1) безперервний взаємообумовлений процес розвитку науки і техніки, спрямований на створення нових і вдосконалення існуючих технологій, засобів виробництва і продукції

2) невід'ємна складова діяльності сучасного підприємства, що охоплює планування, організування та стимулювання інноваційної діяльності, реалізацію інноваційних проектів, розрахованих на отримання конкурентних переваг і зміцнення ринкових позицій підприємства

3) спосіб перетворення вхідних елементів (матеріалів, сировини, інформації тощо) на вихідні (продукти, послуги)

14. Потреба в новій технології, як і в кожній новації, обумовлена кризовими явищами у функціонуванні підприємства.

1. Так

2. Ні

Ситуаційна задача

Побудувати мережевий графік і визначити його параметри: ранні та пізні терміни звершення подій, резерви часу подій і робіт, кількість та довжину шляхів, критичний шлях, резерви часу шляхів. Критичний шлях виділити.

Таблиця 1 Вихідні дані

Зміст роботи	Варіанти									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Розробка технічних умов	8	10	6	7	5	7	6	5	6	10
Розміщення замовлень на покупні вузли	5	7	4	3	6		6	4	7	3

Конструкторська підготовка	13	14	12	10	15	14	13	17	15	14
Доставка покупних вузлів	13	14	20	18	12	16	18	17	15	11
Розробка контрольно-вимірювальних приборів (КВП)	10	15	14	12	17	14	12	11	10	12
Конструювання і виготовлення спеціальної оснастки	15	14	12	16	14	8	14	12	11	13
Розробка технології	12	15	13	12	16	9	12	8	10	11
Штапування пластмасових виробів	7	10	12	8	7	8	11	13	14	9
Виготовлення литих деталей	11	9	8	11	10	8	9	7	11	10
Опрацювання пластмасових деталей	3	4	5	3	6	2	5	6	3	3
Опрацювання литих деталей	5	7	4	6	5	4	7	7	5	8
Складання і іспит виробів	8	9	11	10	12	9	8	10	9	11
Здача робіт замовнику	3	4	2	5	4	5	3	6	4	5

Методичні вказівки до вирішення задачі

Раннім терміном звершення події є момент можливого його звершення в результаті своєчасного виконання всіх попередніх йому робіт :

$$T_{pi} = \max (T_{pi} + t_{ij})$$

де T_{pi} – ранній термін звершення і-ї події, днів ;

t_{ij} – тривалість роботи , що з'єднує і і j події, з яких і є попереднім, j - наступним, днів.

Пізнім терміном звершення і-ї події називається найпізніший момент можливого його звершення, при якому не порушується загальний термін виконання всього комплексу. Для завершальної події його пізній термін звершення дорівнює його раннього терміну .

$$T_{nj} = \min (T_{nj} - t_{ij}),$$

де T_{nj} - пізній термін звершення j-тої події, днів.

При розрахунку пізніх термінів подій обчислення виконуються від завершальної події в напрямку від j до i події (зворотний напрямок нормальному ходу виконання комплексу робіт).

Резерв часу події:

$$R_i = T_{pi} - T_{pi}$$

Повний резерв часу робіт – це час, на який можна збільшити тривалість даної роботи, не змінюючи при цьому тривалості критичного шляху:

$$R_{n i-j} = T_{nj} - T_{pi} - t_{ij},$$

де t_{ij} - тривалість даної роботи.

Вільний резерв часу робіт - це час, на який можна збільшити тривалість даної роботи, не змінюючи при цьому риніх термінів початку наступних робіт:

$$R_{v i-j} = T_{pj} - T_{pi} - t_{ij}$$

Критичний шлях – максимальний по тривалості від вихідної події до завершальної. Характерною особливістю подій та робіт критичного шляху є факт відсутності резервів.

Резерв часу шляху:

$$R_{Li} = T_{Lxp} - T_{Li},$$

де T_{Lxp} - довжина критичного шляху;

T_{Li} - довжина будь-якого іншого повного шляху.

Коефіцієнт напруженості робіт:

$$K_{\text{напр}} = \frac{T_{Li} - T_{L\text{ф}}^{\text{н}}}{T_{L\text{ф}} - T_{L\text{ф}}^{\text{н}}},$$

де $T_{L\text{ф}}^{\text{н}}$ – сума тривалостей робі даного шляху, що збігаються з критичним шляхом.

ТЕМА 10 ФІНАНСУВАННЯ НОВОВВЕДЕНЬ І РИЗИКИ

Питання для обговорення і дискусій

- 10.1 Суть системи фінансування інноваційної діяльності.
- 10.2 Форми і засоби фінансування нововведень.
- 10.3 Позабюджетні форми підтримання інноваційної діяльності.
- 10.4 Інноваційна діяльність і ризики.
- 10.5 Методи оцінювання ризику.
- 10.6 Управління ризиками і ризик-тейкери.

Задача

Підприємство аналізує можливість фінансування інноваційного проекту за рахунок залучення позикових коштів. Вихідні дані до задачі наведені в табл.10.1. Розгляньте три варіанти фінансування інвестиційного проекту та розрахуйте за допомогою показника фінансового левереджу чи доцільне підприємству використовувати в своїй діяльності позикові кошти.

Методичні вказівки до рішення задачі

Фінансовий леверидж характеризує використання підприємством позикових коштів, яке впливає на зміну коефіцієнта рентабельності власного капіталу. Тобто, фінансовий левередж являє собою об'єктивний фактор, виникаючий з появою позикових коштів в обсязі використаного підприємством капіталу, який дозволяє йому отримати додатковий прибуток на власний капітал.

Показник, який відображає рівень додатково генерованого прибутку на власний капітал при різному рівні використання позичкових коштів, називається ефектом фінансового левереджу (важеля). Він розраховується за такою формулою:

Таблиця 10.1 – Вихідні дані до задачі

Показники	Варіанти									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Загальна сума інвестованих ресурсів, млн. грн	5	8	10	12	9	15	18	6	7	20
Зокрема: норма прибутку на інвестиційний капітал, %;	10	15	12	20	18	12	14	8	9	30
ставка податку на прибуток, %	18									
Проект А										
Структура інвестованих коштів, млн. грн:										
- власних;	3	4	8	8	5	11	13	4	5	10
- позичених	2	4	2	4	4	4	5	2	2	10
Ставка відсотка за кредит, %	8	17	15	25	10	10	10	12	8	15
Проект Б										
Структура інвестованих коштів, млн. грн:										
- власні;	3	4	8	8	5	11	13	4	5	10
- позикові	2	4	2	4	4	4	5	2	2	10
Ставка відсотка за кредит, %	12	12	10	15	21	16	18	9	12	32
Проект В										
Структура інвестованих коштів, млн. грн:										
- власні;	4	5	6	6	4	9	10	3	4	14
- позикові	1	3	4	6	5	6	8	3	3	6
Ставка відсотка за кредит, %	10	12	10	17	20	11	12	14	15	24

$$\text{ЕФЛ} = (1 - \text{Снп}) \times (\text{КВРА} - \text{ПК}) \times \text{ЗК/СК},$$

де ЕФЛ – ефект фінансового левереджу, %;

Снп – ставка податку на прибуток, виражена десятковим дробом;

КВРА – коефіцієнт валової рентабельності активів (відношення валового прибутку до середньої вартості активів), %;

ПК – середній розмір відсотків за кредит, виплачуваних підприємством за використання позикового капіталу, %;

ЗК – середня сума використовуваного підприємством позикового капіталу;

СК – середня сума власного капіталу підприємства.

Розглядаючи наведену раніше формулу розрахунку ефекту фінансового левереджу, можна виділити в неї три основні складові:

1) податковий коректор фінансового левереджу $(1 - \text{Снп})$, який показує в якому ступені проявляється ефект фінансового левереджу в зв'язку з різним рівнем оподаткування прибутку.

2) диференціал фінансового левереджу $(\text{КВРА} - \text{ПК})$, який характеризує різницю між коефіцієнтом валової рентабельності активів і середнім розміром відсотка за кредит.

3) коефіцієнт фінансового левереджу (ЗК/СК) , який характеризує суму позикового капіталу, використовуваний підприємством, в розрахунку на одиницю власного капіталу.

Тести

1. Моніторинг ризику інновацій це:

- а) оптимізація ризику;
- б) безперервне спостереження за параметрами інноваційного процесу з метою контролю їх дотримання;
- в) збір, узагальнення та переробка інформації;
- г) автоматизація управління ризиком інновацій.

2. Інноваційна стратегія для венчурних фірм складається:

- а) з мінімізації ризику;
- б) з передавання своїх розробок експлорентам, віолентам, патієнтам, комутантам;
- в) з розвитку консалтінга;
- г) з реклами власних розробок.

3 За інтенсивністю прояву інноваційні ризики бувають:

- а) майбутні й ретроспективні;
- б) економічні й політичні;
- в) помірні й сильні;
- г) що швидко й помірно проявляються.

4. Інвестування фінансових ресурсів у більше ніж один вид інновацій, тобто процес розподілу інвестицій між різними об'єктами вкладень, які безпосередньо між собою не зв'язані, називається:

- а) диверсифікацією;
- б) хеджуванням;
- в) страхуванням ризику.

5. Державна фінансова підтримка інноваційних проектів означає:

- а) їх пряме фінансування з Державного бюджету без повернення вкладених коштів;
- б) безвідсоткове кредитування за рахунок бюджетних коштів;
- в) часткове (до 50%) безвідсоткове кредитування інноваційних проектів за рахунок бюджетних коштів;
- г) повну або часткову компенсацію за рахунок бюджетних коштів відсотків, сплачуваних суб'єктами інноваційної діяльності комерційним банкам чи іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проектів;
- г) надання державних гарантій комерційним банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проектів;
- д) майнове страхування реалізації інноваційних проектів у страховиків відповідно до Закону України «Про страхування»;
- е) правильні всі наведені вище відповіді;
- є) неправильна відповідь а);
- ж) неправильні відповіді а) і б).

6. Період поширення інновації, для якого характерні дуже малі значення параметрів зростання, — це:

- а) дифузія;
- б) трансферний період;
- в) інкубаційний період;
- г) період Кондратьєва;
- г) правильні відповіді а) і г).

7. Зовнішнім джерелом інвестицій для реалізації інноваційних проектів є:

- а) акціонерний капітал;
- б) амортизаційні відрахування;
- в) прибуток;
- г) кредит.

8. Метод комплексного техніко-економічного дослідження об'єкта з метою розвитку його корисних функцій при оптимальному співвідношенні між їх значущістю для споживача і витратами на їх здійснення — це:

- а) метод функціонально-вартісного аналізу;
- б) метод контрольних запитань;
- в) метод інверсії;
- г) метод елімінування;
- д) метод синектики.

9. Спосіб економічного зростання шляхом кількісної зміни виробничих чинників на основі існуючого науково-технічного рівня називають:

- а) екстенсивним;
- б) інтенсивним;
- в) інноваційним;
- г) інкрементальним.

10. Процес поширення нововведення для використання у нових місцях, сферах чи умовах — це:

- а) інваріантність нововведення;
- б) дифузія нововведення;
- в) система франчайзингу;
- г) трансфер інновацій.

11. Дифузія інновацій – це:

- а) швидкість руху інноваційної ідеї;
- б) процес, за допомогою якого нововведення передаються по комунікаційним каналам між членами соціальної системи в часі;
- в) інформаційний процес руху інноваційної ідеї;
- г) передача інноваційних розробок за кордон.

12. Передача певних ризиків страхової компанії називається:

- а) диверсифікацією;
- б) хеджуванням;
- в) страхуванням ризику.

ТЕМА 11 ОСНОВИ ЕКОНОМІКИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В ІННОВАЦІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

Питання для обговорення і дискусій

- 11.1 Специфіка інноваційного менеджменту.
- 11.2 Ефективність використання інновацій.
- 11.2 Організаційна структура інноваційного колективу.
- 11.3 Менеджмент персоналу інноваційної організації. Мотивація персоналу.
- 11.4 Цільові групи в інноваційних колективах.
- 11.5 Загальна економічна ефективність інновацій.
- 11.6 Економічне обґрунтування впровадження інновацій.

Реферати

- 1. Методи розрахунку економічної ефективності інноваційної діяльності
- 2. Мотиваційний механізм інноваційної діяльності.
- 3. Форми та методи стимулювання інноваційної діяльності
- 4. Організаційно-економічні форми стимулювання інноваційної активності працівників.

Задача 1

Підприємство розробило нову технологію виробництва запасних частин для автомобілів, що сприяє підвищенню ефективності використання обладнання підприємства, і отримало патент на неї. Якщо раніше протягом року на виробничих потужностях підприємства можливо було виробляти $V_{до}$ впр., тис. одиниць продукції, то після освоєння нової технології продуктивність збільшилась до $V_{після}$ впр., тис. одиниць продукції. Ціна одиниці продукції без ПДВ становить $Ц_{од.}$, тис. грн. Відсоток собівартості продукції становить, $К_{под.}$, % від обсягу її виробництва, податок на прибуток, $К_{под.}$, %. Визначити вартість технології, якщо коефіцієнт капіталізації, $к_{кап.}$, %, а тривалість прогнозного періоду - n , роки. Вихідні дані в табл. 11.1

Таблиця 11.1- Вихідні дані до визначення вартості об'єкту

Найменування	Варіанти									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Обсяг виробництва до впровадження нової технології, $V_{до\ впр.}$, тис.од.	5,0	5,5	4,5	5,2	6,0	5,8	4,8	5,4	4,9	6,1
Обсяг виробництва після впровадження нової технології, $V_{після\ впр.}$, тис.од.	7,5	5,9	6,2	5,8	7,0	7,2	6,5	7,5	7,1	7,6
Ціна одиниці продукції, $Ц_{од.}$, тис.грн.	1,5	1,2	1,8	2,0	1,8	2,2	2,4	1,6	1,3	1,7
Відсоток собівартості продукції, $К_{соб.}$, %	70	68	60	72	54	67	75	70	64	67
Ставка дисконту, $С_{дис.}$, %	22	20	18	23	20	24	17	21	24	16
Тривалість прогнозного періоду, n , роки	6	5	4	5	6	4	6	7	4	5

Методичні вказівки до вирішення задачі

- Річний економічний ефект від використання технології складає:

$$Еріч. = (V_{після\ впр.} - V_{до\ впр.}) * Ц_{од.}$$

- Чистий економічний ефект:

$$Чек.еф. = Еріч. * (1 - K_{соб.}) * (1 - K_{под.})$$

- Вартість технології:

$$В_{tex} = \sum_{i=1}^m \frac{Чек.еф.}{(1 + C_{дис.})^n}.$$

Тести

- Показник ефективності інноваційного проекту — чистий приведений дохід — це:

а) відношення середньорічного чистого прибутку і суми витрат на реалізацію проекту;

б) різниця між приведеною до дійсної вартості сумою потоку коштів за період експлуатації інвестиційного проекту і сумою витрат на його реалізацію;

в) відношення приведеної до дійсної вартості суми потоку коштів за період експлуатації інвестиційного проекту і суми витрат на його реалізацію;

г) дисконтна ставка, за якої чистий приведений дохід у процесі дисконтування дорівнюватиме нулю.

2. Показник ефективності інноваційного проекту — індекс дохідності — це:

а) відношення середньорічного чистого прибутку і суми витрат на реалізацію проекту;

б) різниця між приведеною до дійсної вартості сумою потоку коштів за період експлуатації інвестиційного проекту і сумою витрат на його реалізацію;

в) відношення приведеної до дійсної вартості суми потоку коштів за період експлуатації інвестиційного проекту і суми витрат на його реалізацію;

г) дисконтна ставка, за якої чистий приведений дохід у процесі дисконтування дорівнюватиме нулю.

3. Показник ефективності інноваційного проекту — індекс рентабельності — це:

а) відношення середньорічного чистого прибутку і суми витрат на реалізацію проекту;

б) різниця між приведеною до дійсної вартості сумою потоку коштів за період експлуатації інвестиційного проекту і сумою витрат на його реалізацію;

в) відношення приведеної до дійсної вартості суми потоку коштів за період експлуатації інвестиційного проекту і суми витрат на його реалізацію;

г) дисконтна ставка, за якої чистий приведений дохід у процесі дисконтування дорівнюватиме нулю.

4. Показник ефективності інноваційного проекту — внутрішня ставка дохідності — це:

а) відношення середньорічного чистого прибутку і суми витрат на реалізацію проекту;

б) різниця між приведеною до дійсної вартості сумою потоку коштів за період експлуатації інвестиційного проекту і сумою витрат на його реалізацію;

в) відношення приведеної до дійсної вартості суми потоку коштів за період експлуатації інвестиційного проекту і суми витрат на його реалізацію;

г) дисконтна ставка, за якої чистий приведений дохід у процесі дисконтування дорівнюватиме нулю.

5. Зазначте, який з наведених показників ефективності інноваційного проекту не враховує повністю всієї суми чистого потоку коштів:

а) чистий приведений дохід;

б) індекс дохідності;

в) індекс рентабельності;

г) період окупності.

6. Зазначте, який з наведених показників ефективності інноваційного проекту характеризує у сукупному потоці коштів суму інвестиційного прибутку:

а) чистий приведений дохід;

б) індекс дохідності;

в) індекс рентабельності;

г) період окупності.

7. Для економічного обґрунтування черговості заміни обладнання використовують:

а) коефіцієнт оновлення обладнання;

б) коефіцієнт ефективності витрат на проведення капітального ремонту обладнання;

в) коефіцієнт ефективності використання робочого часу обладнання;

г) термін експлуатації обладнання.

8. Екологічний ефект від впровадження інновацій характеризується:

а) зростанням доходів населення;

б) прибутком від ліцензійної діяльності;

в) зниженням викидів шкідливих речовин в атмосферу;

г) зростанням кількості зареєстрованих авторських свідоцтв на винаходи

9. Сигналом до здійснення технологічних змін є:

- а) зменшення обсягу продажу продукції підприємства;
- б) погіршення фінансових показників підприємства;
- в) погіршення показників ефективності виробництва;
- г) усі наведені вище відповіді правильні;
- г) правильні відповіді б) і в).

10. Що є найважливішою ознакою інновації в умовах ринкового господарювання?

- а) її технічна та технологічна новизна;
- б) її прибутковість;
- в) новизна її споживацьких якостей.

11. До форм розвитку техніко-технологічної бази підприємства не відносять:

- а) модернізацію устаткування;
- б) технічне доозброєння підприємства;
- в) нове будівництво;
- г) реконструкцію.

12. Метою екологічного аналізу інноваційного проекту є:

- а) оцінка наслідків впливу на забруднення атмосферного повітря;
- б) з'ясування однозначності всіх передумов проектного аналізу;
- в) встановлення потенційної шкоди навколишньому середовищу під час здійснення й експлуатації проекту;
- г) визначення розміру заходів, необхідних для відвернення пом'якшення потенційної шкоди;
- г) розроблення плану збереження природного середовища.

13. Експертиза інвестиційних проектів проводиться з метою:

- а) ефективного використання коштів для отримання прибутку;
- б) запобігання створенню об'єктів, які порушують права фізичних та юридичних осіб і держави;
- в) ефективного використання бюджетних коштів.

14. Екологічна експертиза формулює висновки про:

- а) коригування проекту;
- б) можливість реалізації проекту;
- в) неможливість реалізації проекту;
- г) доцільність фінансування проекту бюджетними коштами.

15. Екологічна експертиза може здійснюватися:

- а) місцевими органами влади;

- б) фізичними особами з власної ініціативи;
- в) державними та громадськими комісіями.

16. До складу комісії державної екологічної експертизи включаються:

- а) представник замовника;
- б) представник організації — розробника проекту;
- в) нештатні експерти;
- г) штатні експерти.

17. Громадська екологічна експертиза здійснюється:

- а) в обов'язковому порядку;
- б) з ініціативи громадян;
- в) з ініціативи громадських організацій;
- г) з ініціативи органів місцевого самоврядування.

18. Термін окупності капітальних вкладень у виробництво нових виробів встановлюється як співвідношення:

- а) одержуваного ефекту та суми капітальних витрат;
- б) суми капітальних витрат і поточних витрат;
- в) суми капітальних витрат і одержуваного ефекту.

19. Економічна ефективність інноваційного проекту визначається розміром чистого прибутку, отриманого за рахунок реалізації інновації протягом життєвого циклу проекту.

- 1. Так
- 2. Ні

20. Загальнодержавна ефективність

1) характеризує результати інноваційної діяльності на рівні окремого суб'єкта господарювання, регіональна — суб'єктів господарювання регіону, галузева — галузі

2) характеризує сукупну ефективність у всіх сферах виробництва і використання інновації в межах держави

3) показує загальний результат, отриманий підприємством від здійснення інноваційних заходів за певний проміжок часу

4) свідчить про результати альтернативних варіантів інноваційних заходів, на основі чого здійснюється вибір кращого

21. Ефективність інноваційної діяльності виявляється лише на мікроекономічному рівні.

- 1. Так
- 2. Ні

22. Функціонування і розвиток кожного підприємства спрямовані на збереження та зміцнення його ринкових позицій і забезпечення належного рівня прибутковості.

1. Так 2. Ні

23. Мотиваційна структура – це

а) співвідношення різних мотивів, що обумовлюють поведінку людини;

б) система оптимального розподілу функціональних обов'язків, прав і відповідальності, порядку і форм взаємодії між окремими структурними одиницями, що входять до її складу, і людьми, які в них працюють.

в) документ, що містить обґрунтування економічної доцільності підприємницького проекту;

г) це техніка аналізу проектного ризику, яка показує, як зміниться значення чистого дисконтованого доходу (або чистої теперішньої вартості — ЧТВ) при заданій зміні вхідної змінної за інших умов

24. Мотиваційний механізм інноваційного процесу представляє:

а) систему мотивації менеджерів організації;

б) систему мотивації всіх працівників організації;

в) систему спонування працівників до досягнення високих інноваційних результатів.

25. Загальне уявлення про використання певної новинки для втілення в життя якогось задуму, що допоможе задовольнити усвідомлену потребу (розв'язати проблему), — це:

а) ідея інновації;

б) ініціація інновації;

в) кластеризація інновації;

г) формалізація інновації.

26. Менеджери, чиє мислення налаштоване на те, щоб відреагувати на зміну, яка вже відбулася у середовищі господарювання, — це:

а) екстраполятивні менеджери;

б) інтуїтивні менеджери;

в) реактивні менеджери;

г) креативні менеджери.

27. Який підхід до розв'язання проблем є основою прийняття рішень в інноваційному менеджменті?

а) екстраполяційний;

б) креативний;

в) систематичний;

г) послідовний.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ І ПОНЯТТЯ

Авторське право – сукупність національних і міжнародних юридичних норм, що регулюють відносини, пов’язані зі створенням і використанням наукових результатів, технічних і технологічних розроблень, науково-технічних проектів, нових товарів, творів літератури та мистецтва.

Венчурна (ризикова) фірма – (від англ. "venture" – ризикувати) – інноваційна фірма, що здійснює свою діяльність за участю венчурного (ризикового) капіталу

Венчурний (ризиковий) капітал – капітал, який вкладають у заходи, пов’язані з підвищенням ризиком при розробленні й організації виробництва нового продукту або впровадженні нової технології.

Високі технології – технології, які стануть визначальними в постіндустріальному суспільстві, наприклад, біотехнологія, робототехніка, штучний інтелект.

Винахід – нове технічне рішення, яке можна застосувати в промисловості; новий механізм, прилад, апарат; який-небудь пристрій, створений людиною; як правило, підтверджується і захищається патентом.

Відкриття – науковий результат особливо видатного характеру, який вносить радикальні зміни в рівень знань; процес отримання раніше невідомих даних або спостереження раніше невідомого явища природи.

Глобалізація (фр. global – всецілий)) – універсальний процес, який охоплює всю земну кулю і складається з нових інтелектуально-інформаційних технологій; економічна, політична, науково-технічна та екологічна взаємозалежність і взаємодія країн та регіонів світу.

Диверсифікація – розширення сфери виробничої та комерційної діяльності на ринках нових товарів; поєднання широкого кола видів діяльності.

Інжиніринг (лат. Ingenium, англ. Engineering – винахідливість) – надання комплексу послуг виробничого, комерційного і науковотехнічного характеру для доведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт до стадії виробництва.

Інкубатор (лат. incubare – висиджувати пташенят) – організаційна структура науково-технічної сфери, що спеціалізується

на створенні сприятливих умов для ефективної діяльності малих інноваційних фірм, що реалізують оригінальні науково-технічні ідеї.

Інновація – кінцевий результат інноваційної діяльності, що отримав втілення у вигляді нового або вдосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового чи вдосконаленого технологічного процесу, який використовують у практичній діяльності, або в новому підході до соціальних послуг; кінцевий результат упровадження новації.

Інтелектуальна власність – виключне право фізичної або юридичної особи на результати інтелектуальної діяльності.

Кластер технологій – сукупність базових нововведень, які визначають технологічний устрій економіки протягом тривалого часу.

Лізинг – форма кредитування, за якою з клієнтом укладають договір оренди, при цьому клієнт зобов'язується з отримуваних прибутків відшкодовувати орендодавцю витрати, включаючи норму прибутку з проведених операцій.

Ліцензія – дозвіл, наданий підприємствам державними органами, на право займатися певними видами діяльності, перелік яких визначають у державних актах.

Наука – процес створення системи нових знань; діяльність, спрямована на вивчення законів природи та суспільства.

Нововведення – процес втілення та поширення нових видів продуктів, послуг, виробничих процесів, ідей, методів роботи.

Новація – оформлений результат фундаментальних, прикладних досліджень, розроблень або експериментальних робіт у будь-якій сфері діяльності з підвищення її ефективності. Новації можна оформляти у вигляді відкриттів; винаходів; патентів; товарних знаків; раціоналізаторських пропозицій; документації на новий або вдосконалений продукт; технологію; управлінський або виробничий процес; організаційної, виробничої або іншої структури; ноу-хау; понять; наукових підходів або принципів; документів (стандартів, рекомендацій, методик, інструкцій).

Ноу-хау (англ. know-how – знаю як) – науково-технічний результат, що навмисне не патентують з метою випередження конкурентів.

Патент – документ, що підтверджує авторство на винахід і дає власникові патенту виключне право на використання винаходу протягом визначеного терміну.

Пошукові дослідження – наукова діяльність, котра включає відкриття нових принципів, створення нових виробів і технологій, невідомих раніше відмінностей матеріалів та їх сполук, розроблення нових методів досліджень

Прикладні дослідження – виявлення шляхів і способів застосування відкритих законів і явищ у природі, в певній галузі або сфері виробництва.

Реновація – процес заміщення морально і фізично зношених основних виробничих фондів новими.

Технопарк – група підприємств, об'єднаних організаційно і територіально, які займаються розробленням передових технологій.

Технополіс – розгалужена територіальна інноваційна структура, створена на базі населеного пункту, чи створює такий населений пункт навколо себе; конгломерат розміщених на одній території дослідницьких установ і фірм, зацікавлених у швидкій комерціалізації нових ідей (наприклад, "Сілікон веллі" за 30 км. Від Сан-Франциско (США), де на площі 450 км² розміщено близько 2 тис. фірм високої технології (центром технополісу є заснований 1885 р. Стенфордський університет, при якому працюють 30 наукових установ і підприємств).

Фундаментальні дослідження – розроблення гіпотез, концепцій, теорій у певних галузях наукової діяльності, котрі є основою для створення нових або удосконалення існуючих виробів, матеріалів, технологій

ЛІТЕРАТУРА

1. Бодрова Н. Е. Управління інноваціями : навч. посіб. Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського "Харк. авіац. ін-т". Харків : ХАІ, 2010. 360 с.
2. Бондар О. В. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. для студентів ВНЗ / О. В. Бондар, А. О. Глебова ; ВНЗ Укоопспілки "Полтав. ун-т економіки і торгівлі". Київ : Освіта України, 2013. 479 с.
3. Гречаник, Б. В., Буй Ю. В. Економіка та організація інноваційної діяльності : практикум. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2016. - 147 с.
4. Череп А. В., Пуліна Т. В., Череп О.Г. Інноваційний менеджмент: підручник. Київ : Кондор, 2018. 442 с
5. Інноваційний менеджмент: теорія та практика : навч. посіб. / О. А. Гавриш та ін.; Нац. техн. ун-т України "Київ. політехн. ін-т". Київ : НТУУ "КПІ" : Політехніка, 2016. 388 с.
6. Микитюк П. П., Сенів Б. Г. Інноваційна діяльність : навч. посіб. для студ. вищ. навч. Закладів. М-во освіти і науки України, Тернопільський нац. економічний ун-т. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 392 с.
7. Управління інноваціями : завдання до практ., семінар. занять, самост. роботи та тести для студентів галузі знань 0306 "Менеджмент і адміністрування" напряму підгот. 6.030601 "Менеджмент" всіх форм навчання. Укоопспілка, Львів. комерц. акад. [уклад.: Скрипко Т. О., Миронов Ю. Б.]. Львів : Вид-во Львів. комерц. акад., 2016. 95 с
8. Гуторов О. І. [та ін.]. Управління інноваціями : навч. посіб. Вид. 2-ге, допов. Харків : Діса плюс, 2016. 265 с
9. Федулова Л. І. Управління інноваціями : підручник. Київ. нац. торг.-екон. унт. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 547 с.
10. Чухрай Н. І. Управління інноваціями: навч. посіб. / Н. І. Чухрай, Л. С. Лісовська ; Нац. ун-т "Львів. політехніка". Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2015. - 277 с.
11. Орлов О.О., Гончар О.І., Ковальчук С.В., Рясних Є.Г. Формування комплексу елементів інноваційного забезпечення механізму управління потенціалом підприємства. Актуальні питання комплексного оцінювання інноваційної діяльності промислових підприємств: монографія. Хмельницький : ХНУ, 2017. 552с.

12. Гусаріна Н.В. Концепція економічного розвитку та інноваційні активності підприємств в умовах динамічних змін зовнішнього середовища: монографія. Херсон: ПП Вишемірський В.С., 2017. 178 с.

13. Стадник В. В., Йохна М. А. Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства: навч. Посібник. Хмельницький : ХНУ, 2011. 327 с.

14. Управління економічними процесами та інноваційний розвиток промислових підприємств в умовах динамічних змін зовнішнього середовища: колективна монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. Шарко М.В. Херсон: 2017. 264 с.

15. Бюджетний кодекс України. Закон України № 2456-VI. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/12156.html>.

16. Закон України «Про інноваційну діяльність» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>

17. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» № 848-VIII від 26.11.2015

18. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560-XII. Чинний зі змінами.

19. Режим доступу: https://kodeksy.com.ua/pro_investitsijnu_diyal_nist.htm

20. Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://ips.ligazakon.net/document/view/t990991?ed=2005_03_25

21. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні». [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://kodeksy.com.ua/pro_priotetni_napryami_innovatsijnoi_diyal_nosti_v_ukraini.htm

22. Закон України «Про спеціальну економічну зону —Яворів»

23. Електронний ресурс Державної служби статистики: Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

24. Електронний ресурс Державної податкової служби України: Режим доступу: <http://sts.gov.ua/>.